

Det meningsfulde medlemskab

- en kulturanalyse af unge

**på de merkantile ungdomsuddannelser og deres forhold til
fagforeninger**

Af Henriette Tolstrup Holmegaard og Anne Kofod

Forord.....	3
Indledning	4
Rapportens opbygning	6
Kapitel 1: Populationens sammensætning og repræsentativitet	7
HG og HHX	7
Social baggrund.....	8
Kønsfordeling	8
Aldersfordeling	9
Etnisk tilhørsforhold	9
Bortfald	9
Kapitel 2: De unges hverdagsliv	10
Skoleliv	10
Fritidsjob	16
Afrunding	17
Kapitel 3: De unges erfaringer med - og tilknytning til fagforeninger.....	19
Fagforeningstilknytning	19
Køn og fagforeningstilknytning	20
Forældres, venners og andet families indflydelse på medlemskab	21
Fagforeningstilknytning og etnisk oprindelse	25
Hvorfor er du medlem?.....	26
HK på skolebesøg	29
Begrundelser for ikke at være medlem af fagforening.....	30
Afrunding	33
Kapitel 4: Forventninger til min fagforening	36
Fagforeningernes kerneydelser	36
Den fortrukne kontaktform	40
Afrunding	43
Kapitel 5: De unges fremtidsdrømme	44
Uddannelse.....	45
Arbejdsliv	46
Uddannelse og arbejdsmarked	48
Det værste	48
Det bedste.....	51
I morgen og om 15 år	53
Afrunding	54
Kapitel 6: Det 21. århundredes unge	56
Unge og velfærdsværdier.....	56
Kollektive individualister	58
Unge udfordringer.....	59
Kapitel 7: Erfaringer og opmærksomhedspunkter	60
Referencer.....	62

Forord

Hermed har vi fornøjelsen af at præsentere rapporten **Det meningsfulde medlemsskab – en kulturanalyse af unge på de merkantile ungdomsuddannelser og deres forhold til fagforeninger**, om unge på HG, HHX og Teknisk Skoles hovedforløb på teknologi og kommunikation. Rapporten er udført for og i samarbejde med HK Danmark.

Rapporten bygger på et spørgeskema, som de potentielle HK-medlemmer har besvaret i slutningen af 2006. Spørgeskema og rapport er udarbejdet af cand.mag. Henriette Tolstrup Holmegaard i samarbejde med cand.mag. Anne Kofod, der har været projektleder for undersøgelsen. Professor og centerleder Birgitte Simonsen har superviseret. Derudover har cand.scient.soc. Niels-Henrik M. Hansen rådgivet omkring udarbejdelse af undersøgelsens spørgeskema, og forskningsleder Jens Christian Nielsen har kommenteret undervejs. Vi takker vores kolleger på Center for Ungdomsforskning for konstruktiv sparring undervejs.

Der skal lyde en stor tak til Jeppe Engell, Michael Strøm Tingleff og HK Danmark for det gode og inspirerende samarbejde undervejs. Og ikke mindst tak til de mere end 2000 unge, der tog sig tid til at udfylde spørgeskemaet.

Anne Kofod, projektleder

Center for Ungdomsforskning – www.cefudk.dk

Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet

Indledning

Fagbevægelsen er en af de institutioner, der gennem de senere år har oplevet, at unge er eksponenter for nogle nye værdier og holdninger: Dels tager de unge i mindre grad medlemskab af en fagforening for en selvfølge. Dels forholder de sig kritisk til den faglige varetagelse af deres interesser på arbejdsmarkedet.

Denne rapport sætter fokus på de unges interesser, deres holdninger og værdier. Ikke kun til det at være medlem af en fagforening. Fordi det at være medlem skal ansues i forhold til det liv, de unge aktuelt lever med uddannelse som et centralt omdrejningspunkt. Samtidig skal tilvalget af faglig organisering også ses i lyset af de unges forestillinger om og ønsker til fremtiden. Det er i relation til deres hverdag, at de unge tager stilling til, hvad der er det rigtige for dem.

De unge, der vokser op i det 21. århundrede, er unge, der vælger. Og de vælger det, de synes passer bedst til dem. De er forbrugere, hvad enten det handler om tøj, musik eller oplevelser. Hvad enten det gælder uddannelse, politiske spørgsmål eller faglig organisering. Valgene bliver markører for deres identitet. Derfor er der sjældent noget, der er selvfølgeligt. For eksempel det at melde sig ind i en faglig organisation, hvilket ellers gennem generationer har været noget, man bare gjorde.

Nutidens unge er individualister. De handler som individer og forventer at blive behandlet som individer. Det er en udfordring. Ikke mindst for de store samfundsinstitutioner, der gennem årtier har vundet naturlig opbakning i befolkningen. Foreningslivet, de politiske partier og ikke mindst fagforeningerne. De skal vise deres værd over for en generation af unge, der er ombejlet af uddannelsesinstitutioner, arbejdsmarked, producenter etc. Noget der for voksengenerationen kan fremstå som det rene slaraffenland.

Men det er også krævende for de unge at blive så massivt konfronteret med forhold i tilværelsen, som de skal tage stilling til. Det betyder blandt andet, at der vil være nogle forhold, som de unge helt overser. Ganske enkelt fordi det er anstrengende hele tiden at skulle forholde sig. Nogle forhold granskes kun overfladisk, inden de unge træffer en beslutning. For eksempel spørgsmålet om faglig organisering. Måske kender de unge slet ikke til dette aspekt af arbejdsmarkedet. Måske har de hørt om fagforeninger, uden at de af den grund oplever det som vedkommende for deres liv. Andre har taget diskussionen med forældrene omkring aftensmaden, inden de vælger fagforeningen til eller fra. De har haft naturlig anledning til at

opveje fordele og ulemper. De har dannet sig et indtryk af, hvad kontingentet dækker over; andet end faglig solidaritet, som ikke længere kan stå alene.

Alt dette og meget mere belyses her i rapporten: **Det meningsfulde medlemskab - en kulturanalyse af unge på de merkantile ungdomsuddannelser og deres forhold til fagforeninger.**

Rapportens opbygning

Rapporten belyser forskellige aspekter af ungdomslivet, som det leves her og nu, og så set i relation til fremtiden, herunder særligt forventninger til arbejdsliv og fagforening. Det afspejler sig i spørgsmål og svar, der dels giver nogle konkrete billeder af de unges adfærd. Men i særlig grad nogle tendenser med afsæt i de unges værdier og forestillinger om fremtiden og det voksenliv, der venter forude.

I kapitel 1 tegnes kort en profil af de unge, der har besvaret spørgeskemaet, ud fra alder, køn og uddannelsesretninger og andre grundlæggende forhold, der har betydning for svarene i resten af rapporten.

For at få et indblik i, hvad der rør sig for de unge på de merkantile ungdomsuddannelser, er kapitel 2 lagt an på at beskrive deres hverdag. Den består af nogle sociale relationer til både familie og jævnaldrende. Og så består den af et skoleliv, der fylder godt op i kalenderen, både i form af undervisning og af lektier.

I rapporten er der to forhold i unges relation til fagbevægelsen, som vi har lagt særlig vægt på. I kapitel 3 belyser vi de unges kendskab til og erfaringer med fagforeninger; for eksempel hvis de kender nogen, der har haft glæde af at være medlem. I kapitel 4 bringer vi forholdet til fagforeninger et skridt videre og søger svar på, hvad de forventer sig af en fagforening. Netop for at blive klar over, om der er nogle særlige forhold, fagforeningerne bør holde sig for øje, når de unge træder ind på arbejdsmarkedet.

Fremtiden er også et tema i kapitel 5, hvor de unge kommer med deres bud på, hvad de forventer sig af hverdagen og arbejdslivet som voksen. Er der for eksempel sammenhæng mellem deres aktuelle uddannelsessituation og så deres drømmejob?

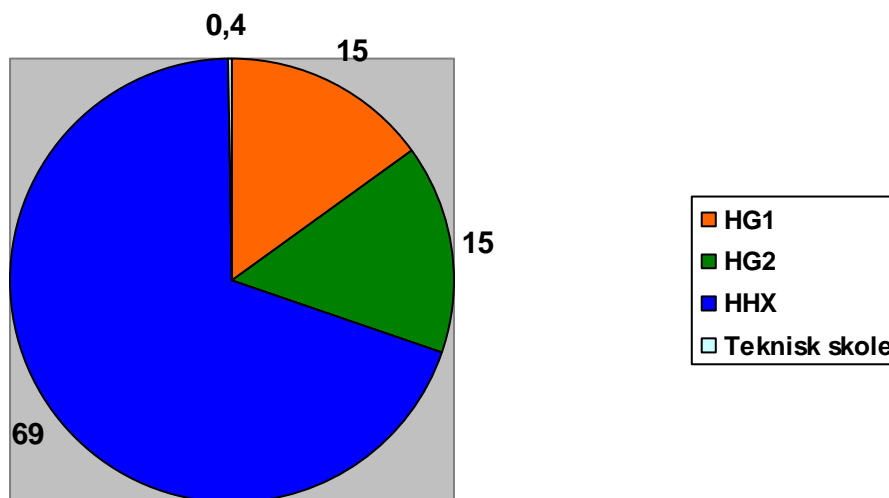
I kapitel 6 samler vi op på rapportens resultater og sætter dem i forhold til de unges generelle forhold til samfundets fællesskaber. Synes de overhovedet, at det er vigtigt, at der findes nogle fælles retningslinier i vores samfund? Eller oplever de, at de sagtens kan klare sig uden at have organisationer som for eksempel fagbevægelsen til at tale deres sag på arbejdsmarkedet?

Kapitel 1: Populationens sammensætning og repræsentativitet

HG og HHX

I undersøgelsen deltager i alt 2335 respondenter. Spørgeskemaet er udfyldt på nettet i skoletiden af elever fra HG1, HG2, Teknisk Skole (grafisk linie) og HHX i efteråret 2006. I alt har elever fra omkring 80 skoler deltaget i undersøgelsen. Det præcise tal er svært at bestemme, da respondenterne på grund af anonymitetshensyn kun har angivet den by, skolen ligger i, men ikke den specifikke skole, og da de store byer har flere uddannelsesinstitutioner, er tallet estimeret. Skolerne er fordelt over hele landet, og der er således ikke systematisk geografisk bortfald. Det er HK, der har opfordret skolerne til at deltage i undersøgelsen.

Respondenterne fordeler sig med 15 % på HG1, 15 % på HG2, 69 % på HHX og kun 0,4 % på grafisk linie på Teknisk Skole. Det vil sige, at lidt under en tredjedel af respondenterne går på en erhvervsuddannelse, mens to tredjedele går på en gymnasial uddannelse. Disse to uddannelses typer tiltrækker forskellige grupper af elever. Sammenlignet med HHX trækker erhvervsuddannelserne unge, hvis forældre har en begrænset uddannelsesbaggrund, og som derfor ikke har tradition for uddannelse i familien (Hansen 1995 og 2000). Noget af det, der netop kendetegner unge fra uddannelsesfremmede hjem, er, at de typisk søger en uddannelse med et anvendelsesorienteret sigte, som for eksempel HG. Denne elevgruppe er karakteriseret ved, at deres folkeskoletid i højere grad end unge på de gymnasiale uddannelser er præget af mistrivsel. Denne mistrivsel kan hænge ved på ungdomsuddannelserne, hvor der ses en sammenhæng mellem trivsel i folkeskolen, og senere trivsel i uddannelsessystemet, således at de unge, der var kede af deres skolegang i folkeskolen, fortsat mistrives på deres videre uddannelse. (Katznelson og Pless 2007). Denne forskel på elevgrupperne er interessant at holde sig for øje i den videre rapportlæsning, idet de unges oplevelser af fagforeninger og tilgang til arbejdsmarkedet kan være præget af deres nuværende deltagelse i uddannelsessystemet.

Social baggrund

69 % af undersøgelsens respondenter går på HHX. 17 % af disse unges forældre, har folkeskolen som højeste uddannelse, og 46 % af forældrene har en erhvervsuddannelse. Der er således en del af HHX-eleverne, hvis forældre ikke har, hvad man kan kalde en tradition for boglig uddannelse. Dette stemmer overens med Brinkkjær, der i en undersøgelse fra 2000 viser, hvordan lidt over halvdelen af HHX-eleverne kommer fra hjem, hvor ingen af forældrene har en boglig uddannelse (Brinkkjær 2000). Trods disse elevers manglende boglige baggrund, er det kun 19 % af eleverne, der oplever, at det er svært at følge med i timerne på HHX, og 87 % oplever, at de klarer sig godt i skolen.

Kønsfordeling

I undersøgelsen deltager i alt 2335 respondenter. 63 % af dem er piger, mens de øvrige 37 % er drenge. I forhold til tal fra Danmarks Statistik 2005, går der 57 % piger på de merkantile uddannelser og HHX og 43 % drenge. Tallene for elevoptaget for 2006 er endnu ikke tilgængelige, og det er således ikke til at sige, om kønsforskellen på uddannelsen er vokset yderligere. Set i relation til tallene fra 2005 er der en lille skævhed i respondenternes kønsfordeling i forhold til totalpopulationen.

Aldersfordeling

I undersøgelsen deltager 74 % respondenter, der er 18 år eller derunder. Statistikbanken angiver, at der i totalpopulationen i 2005 er 63 %, der er 18 år eller derunder. Det betyder, at respondenterne i undersøgelsen er yngre end totalpopulationen. Størstedelen af respondenterne i undersøgelsen, nærmere betegnet 86 %, befinder sig i aldersgruppen 16-19 år.

Etnisk tilhørsforhold

Ifølge Danmarks Statistik er 10 % af eleverne på disse uddannelser af en anden herkomst/national oprindelse end dansk. I undersøgelsen har 13 % af respondenterne en anden baggrund end dansk. Der er således en lille overrepræsentation i undersøgelsen sammenlignet med totalpopulationen.

Bortfald

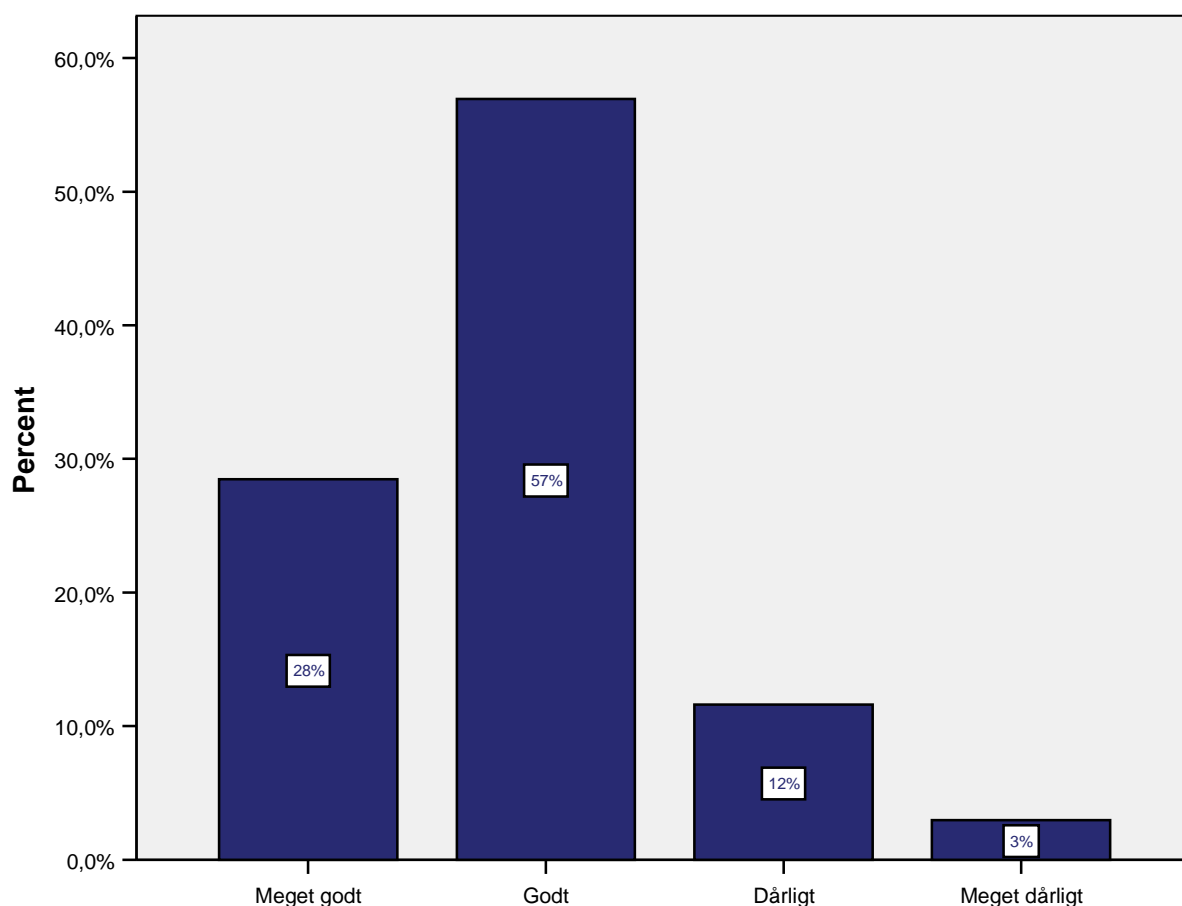
Der optræder ikke systematisk bortfald i undersøgelsen således, at bestemte elevgrupper er underrepræsenteret i undersøgelsen i forhold til totalpopulationen. Da bortfaldet ikke er systematisk, og det partielle bortfald er begrænset, er det ikke et validitetsproblem for undersøgelsen. Det betyder, at undersøgelsens sammensætning af respondenter svarer til gruppen af samtlige elever på HG, HHX og grafisk linie på Teknisk Skole i hele landet, og at undersøgelsen er repræsentativ.

Kapitel 2: De unges hverdagsliv

Inden vi dykker ned i de unges oplevelser af fagforeninger og arbejdsliv, er det interessant at kaste et nærmere blik på den gruppe af unge, der deltager i undersøgelsen. Ved at tegne en karakteristik af de unges hverdagsliv, kan vi nå til en forståelse af, hvad det er, der har betydning for forskellige grupper af unge. Dette er relevant viden, når vi senere skal udfolde de rationaler, der ligger bag de unges oplevelser af fagforeninger og tanker om deres fremtidige arbejdsliv.

Skoleliv

85 % af de adspurgte har det godt med at gå i skole. Der er ingen forskel på piger og drenge skoletrivsel, og heller ikke på unge med dansk og ikke-dansk oprindelse oplevelse af deres skoleliv.

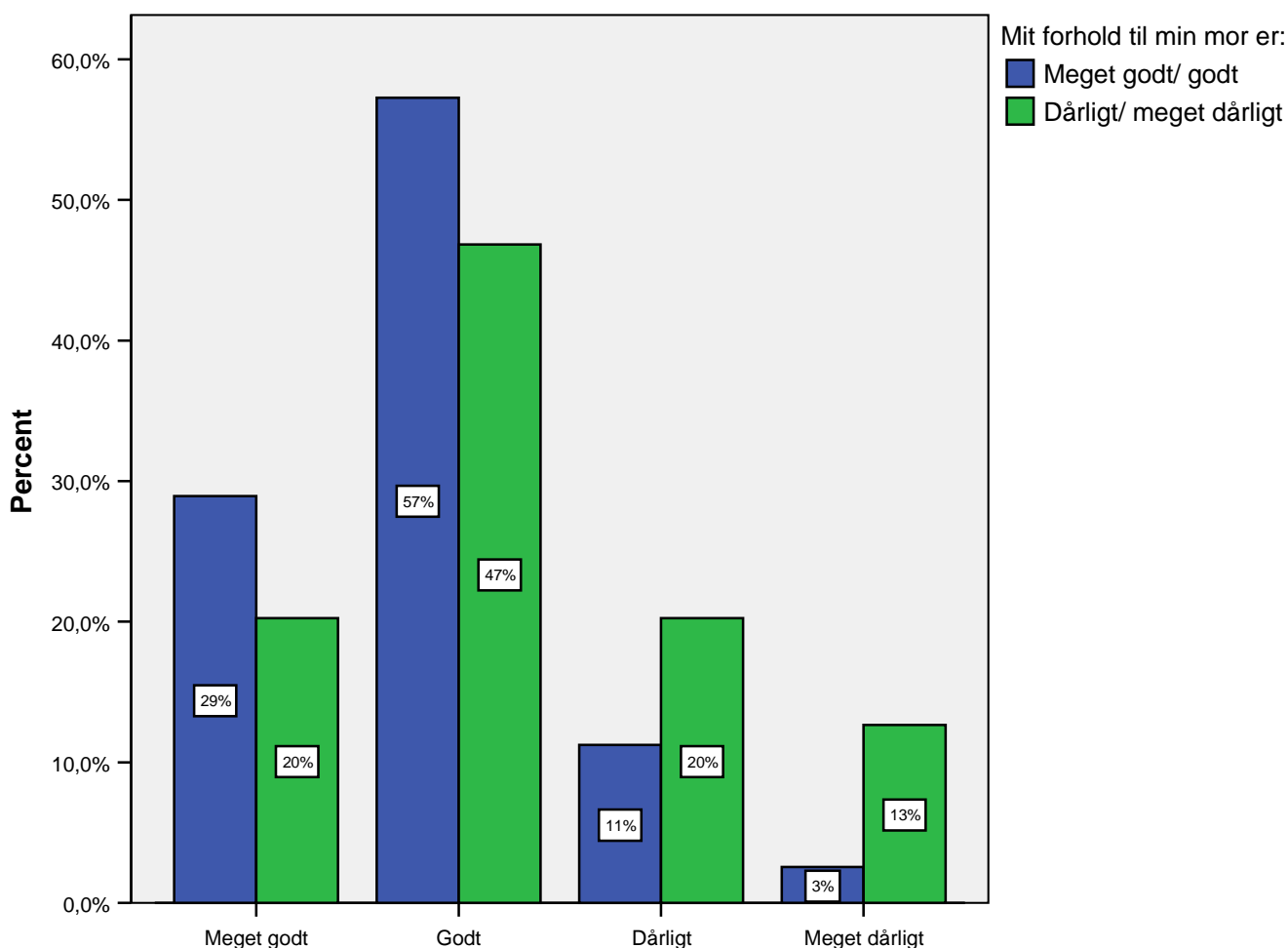

Figur 1. Hvad synes du for tiden om at gå i skole? (sæt ét kryds)

Derimod har relationen til forældrene en signifikant indflydelse på de unges skoletrivsel. De unge, der har følgende relationer til deres forældre, trives bedre i skolen:

- Får lektiehjælp af forældrene
- Snakker med forældrene om, hvordan det går i skolen
- Taler med forældrene om samfundsforhold og politik
- Taler med forældrene om deres fremtid
- Laver aktiviteter sammen med forældrene
- Snakker med forældrene om kærester, flirt og sex
- Taler med forældrene om personlige problemer
- Ser fjernsyn sammen med forældrene
- Spiser sammen med forældrene

Blandt de unge, der angiver forholdet til deres mor som meget godt, placerer 88 % sig i den tilfredse ende i forhold til skoletrivsel (meget godt eller godt). I den anden ende finder vi de elever, der oplever forholdet til deres mor som meget dårligt. Her placerer 56 % sig i den tilfredse ende af skoletrivselsskalaen. Forholdet til forældrene spiller således ikke overraskende en væsentlig rolle i forhold til de unges skoletrivsel. Andre undersøgelser viser ligeledes, hvordan et positivt forhold til forældrene afspejler sig positivt i den unges generelle trivsel og vice versa (Hansen 2004).

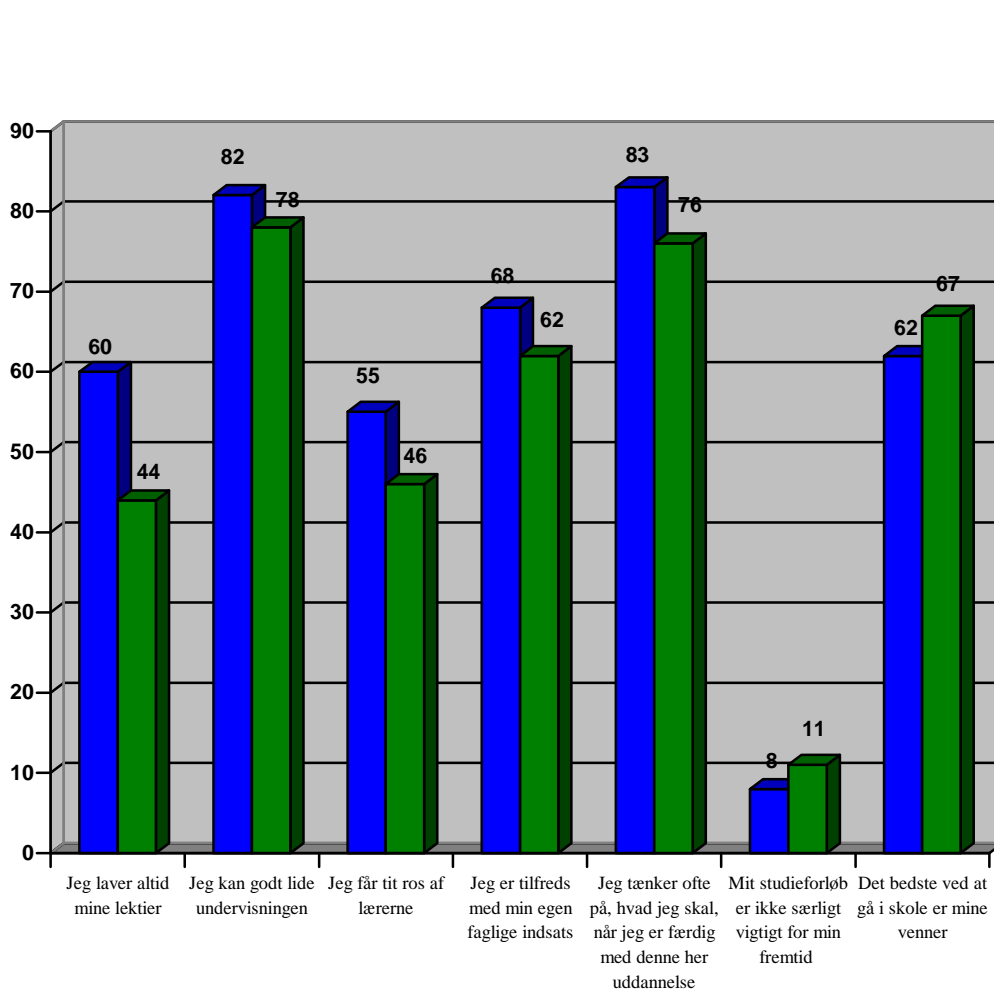

Figur 2. Hvad synes du for tiden om at gå i skole? (sæt ét kryds)

Hvis vi vender blikket mod de unges oplevelse af skolen rent fagligt, tegner der sig et billede, hvor 80 % af de adspurgte godt kan lide undervisningen, og 87 % oplever, at det fagligt går dem godt. Denne høje tilfredshed og selvforståelse af faglig formåen hænger tæt sammen med glæden ved at gå i skole, hvor flere af de unge, der oplever skoleglæde, ligeledes klarer sig godt fagligt sammenlignet med de unge, der mistrives i skolen. Det er fristende at tænke, at når denne (mis)trivsel smitter af på den unges skoleliv, kan der måske ligeledes være en sammenhæng til de unges trivsel og deres tilknytning til fagforeninger. Dette viser sig dog ikke at være tilfældet. Der er ingen sammenhæng mellem de unges tilknytningsstrategi, og hvor godt de unge har det med deres forældre, eller til hvordan de unge håndterer og oplever deres problemer, og heller ingen relation til de unges tilknytning og deres oplevelser af faglig formåen i skoleregiet. Trivsel og medlemskab af fagforening er derfor ikke statistisk signifikant.

Trods glæden ved det faglige, oplever 63 % af respondenterne, at det bedste ved at gå i skole er deres venner, hvilket ikke er overraskende, da venskabsrelationer er betydningsfulde i

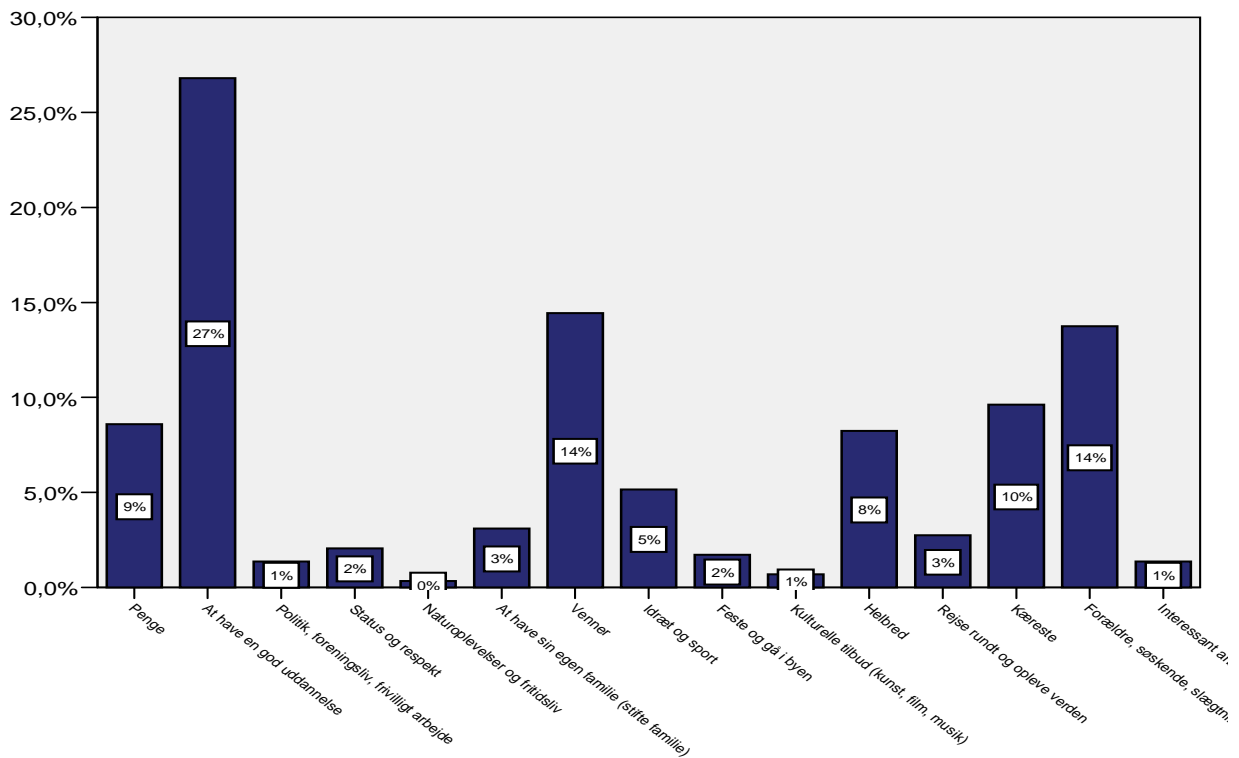
ungdomslivet. Fordelt på køn viser der sig en signifikant tendens til, at piger i højere grad end drenge går op i – og høster anerkendelse for – det faglige element. Pigerne laver typisk flere lektier end drengene, deltager mere i timerne og afleverer deres ting til tiden (Olsen 2004, Brinkkjær 2000, Kofod og Nielsen 2005).

Figur 3. Hvor enig er du i følgende udsagn om dit skoleliv? (sæt ét kryds pr. udsagn)

De unge med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig ikke væsentligt fra de unge, som har en etnisk dansk baggrund. Dog er der to signifikante udsagn omkring disse unges skoleoplevelse. 24 % af de unge med anden etnisk baggrund end dansk oplever, at det er svært at følge med i timerne. Det tilsvarende tal for de unge med dansk etnisk baggrund er 18 %. Dette er dog ikke overraskende, da flere undersøgelser fastslår, at unge med anden etnisk baggrund har vanskeligere ved at begå sig i skolesammenhæng end dansk-etniske unge (PISA 2003). En anden signifikant forskel på de to grupper af unges skoleoplevelser er, at 65 % af de dansk-etniske unge oplever, at det bedste ved at gå i skole er deres venner. Her er en mindre gruppe af de unge med anden etnisk baggrund end dansk enige i udsagnet, og 51 % erklærer sig enige. Det vil sige, at halvdelen af de unge med en anden etnisk baggrund end dansk

synes, at deres venner er det vigtigste ved deres skoleliv. I forhold til den anden halvdel af disse unge, skal forklaringen nok ikke findes i, at disse unge ikke prioriterer venskabsrelationer så højt som dansk-etniske unge, men nok nærmere i de unges skolefokuserethed og målrettethed i uddannelsessystemet. For denne halvdel af de etniske unge kommer lektier, opgaver og skole før deres venner. Det handler om at få gode karakterer og at sikre sin fremtid ved at komme ind på gode, anerkendte videregående uddannelser (Wagner-Sørensen og Madsen 2006).

Figur 4: Hvad er mest vigtigt i dit liv lige nu? (du må sætte ét kryds)

Til spørgsmålet **hvad er mest vigtigt i dit liv lige nu?** måtte respondenterne sætte ét enkelt kryds. De tre mest prioriterede livsværdier var:

1. At have en god uddannelse
2. Venner
3. Forældre, søskende og slægtninge

I et andet spørgsmål beder vi de unge tage stilling til de værdier, de tillægger mindst betydning for deres ungdomsliv. Her er de tre mindst vigtige værdier:

1. At have sin egen familie (at stifte familie)
2. Feste og gå i byen
3. Politik, foreningsliv og frivilligt arbejde

Det er ikke overraskende, at de unge, der befinder sig i uddannelsesfeltet, oplever uddannelse som det væsentligste. De er vant til at være genstand for uddannelsesdebatten i medierne og til at blive spurgt om planerne for deres videre fremtid, netop fordi de står overfor at skulle vælge, hvad de skal efter endt ungdomsuddannelse. Ligeledes er det en del af ungdomslivet, at venskabsrelationer får en stadig større betydning (se for eksempel Kofod og Nielsen 2005).

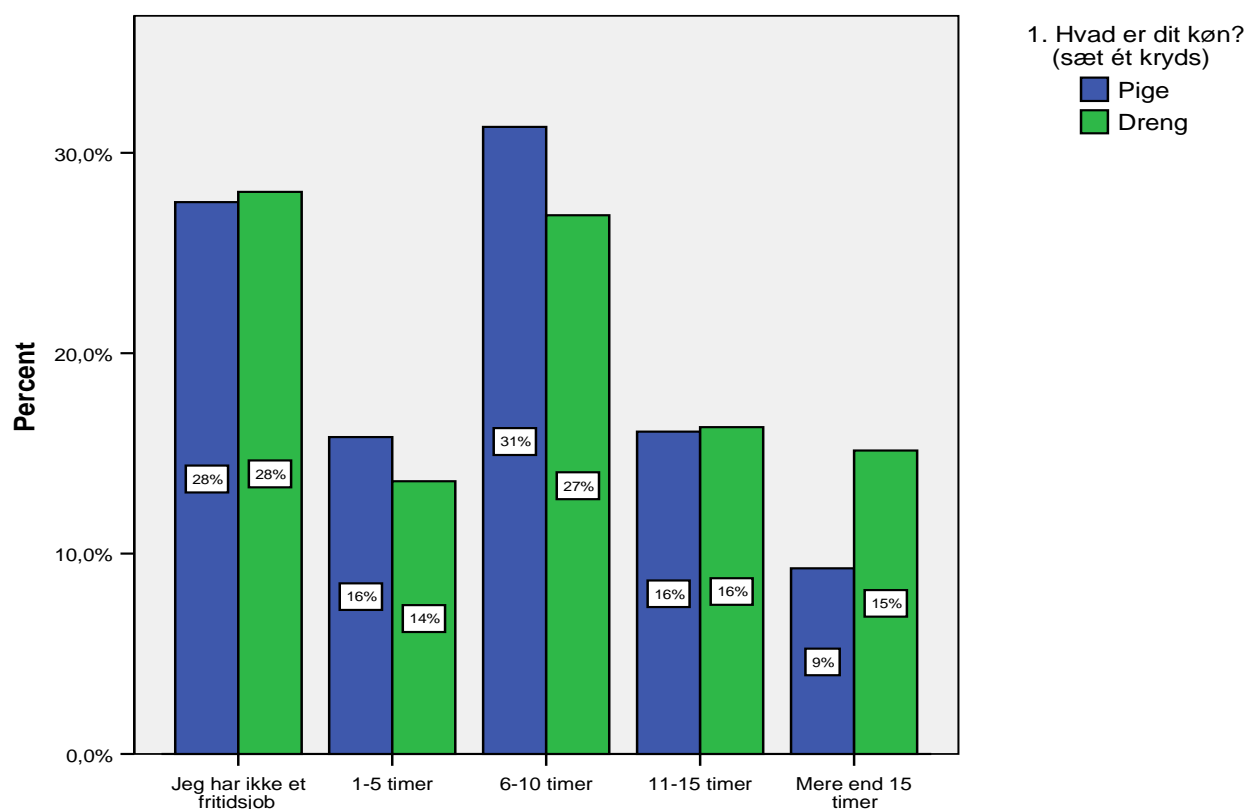
Derimod er det overraskende, at de unge vælger "at feste og gå i byen" som det næstmindst betydningsfulde i deres liv. Således har 16 % af de unge valgt at sætte deres eneste kryds ved dette udsagn. En fjerdedel af disse unge har dog været fulde en til flere gange i løbet af de sidste to uger, og 44 % fester og drikker alkohol af og til, men har blot ikke været i byen inden for de seneste to uger. Det er således ikke, fordi de unge ikke går til fester, at de har vurderet det som mindst vigtigt i deres liv lige nu. Men der kan findes forskellige forklaringer på deres lave prioritering af fest og alkohol. Et bud er, at de unge prioriterer deres sparsomme tid, da deres skoleprogram er krævende og ikke levner meget plads til sjov og ballade. Når de unge har fri i weekenden, prioriterer de at være friske, passe deres fritidsjob, være sammen med deres familie etc., og fester derfor ikke igennem, så søndagen skal tilbringes på sofaen. En anden mulighed er, at der er forskel på de unges **oplevelse** af sig selv og så deres **praksis**. De unge kan således have sat kryds ved et mere ideelt billede af dem selv, end tilfældet er i virkeligheden, hvor det at feste og gå i byen måske betyder mere, end de ønsker at indrømme. I et samfund, der tillægger uddannelse afgørende betydning for et godt liv, kan det være vanskeligt at stå ved, at fester betyder mere end netop uddannelse eller familie. Selvom det reelt er tilfældet, er det en utrolig vanskelig selverkendelse, som de fleste skubber ud af deres identitet.

Det tredje mindst betydningsfulde i de unges liv er politik, foreningsliv og frivilligt arbejde. Trods den lave prioritering i ungdomslivet, ser vi i afsnittet om fagforeningstilknytning, at de unge har overvejet deres medlemskab og reflekteret over, hvad fagforeningen bidrager med, og den lave prioritering af politik og foreningsliv kan ses som et udtryk for, at de unge ikke

aktivt deltager i det, men blot passivt tager stilling. Dertil kommer, at de unge måske entydigt forbinder foreningsliv med for eksempel idrætsklubber, og ikke fagforeninger, selvom begge har deres rødder i og afspejler en særlig demokratisk tradition, der dog kan opleves som væsensforskellige i de unges forståelse.

Fritidsjob

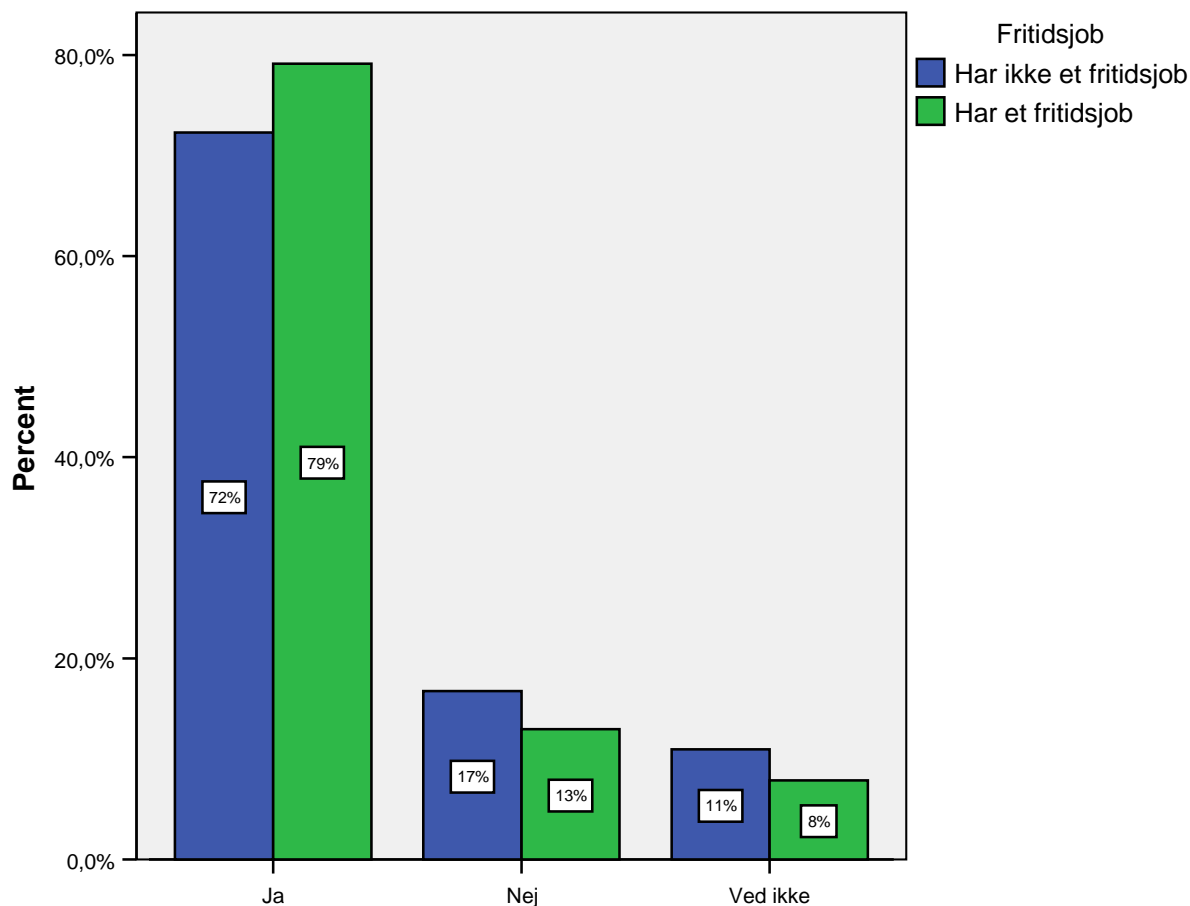
En anden ting der fylder i de unges liv er fritidsjob. To tredjedele af de unge arbejder efter skole. En tredjedel af dem arbejder mellem 6 og 10 timer om ugen. I denne gruppe arbejder lidt flere drenge end piger. 16 % af de unge arbejder mellem 11 og 15 timer om ugen. Og 15 % af drengene og 9 % af pigerne arbejder mere end 15 timer om ugen.

Figur 5. Hvis du har et fritidsjob, hvor mange timer arbejder du? (sæt ét kryds)

28 % af de unge, har ikke et fritidsjob. Sammenlignes denne gruppe med gruppen af unge med fritidsjob, viser der sig en lille men dog yderst interessant forskel på de to grupper. Flere af de unge, som er på arbejdsmarkedet, er nemlig ligeledes tilknyttet en fagforening. 79 % af de unge med fritidsjob har meldt sig ind i en fagforening mod 72 % af de unge, der ikke har et job. Samtidig er der flere af de unge, der ikke har fritidsjob, der ikke er klar over, hvorvidt de er medlemmer eller ej. En anden interessant forskel er, at både den gruppe, der er i tvivl om, hvorvidt de er tilknyttet en fagforening eller ej, og den gruppe, der har fravalgt medlemskab,

arbejder færre timer end dem, der er medlem af en fagforening. Og der er ligeledes en større andel i denne gruppe, der slet ikke har et fritidsjob, sammenlignet med gruppen af medlemmer.

Figur 6. Er du medlem af en fagforening? (sæt ét kryds)

Afrunding

I de unges oplevelser af deres hverdagsliv viser der sig en gruppe af unge, der generelt er tilfredse med deres skoleliv. Forholdet til forældrene spiller dog en væsentlig rolle for de unges trivsel i skolesystemet, som igen har indflydelse på, hvor godt de unge mener at klare sig fagligt. Ligeledes mener over halvdelen af de unge, at deres venner er det, der er vigtigst ved deres skoleliv. I de unges prioritering af deres livsværdier ligger der netop dels en orientering mod det sociale og fællesskabende i form af venner og familie og dels en navigeren mod det individuelle i form af for eksempel uddannelse. De unge er således ikke entydigt individualistiske eller kollektive. Hvor ældre generationer er tilbøjelige til at tænke det individuelle og så fællesskabet som modstridende poler, blander de unge de to ingredienser i helt nye opskrifter. Hvor sammensætningerne kan virke uforståelige for de ældre generationer,

jonglerer de unge uproblematisk med den nye sammenblanding. Vi vil senere vende tilbage og udfolde denne pointe.

Blandt de unge, der har et fritidsjob, er fagforeningsmedlemskab mere hyppigt end blandt de unge, der ikke har et arbejde. Ligeledes arbejder medlemmerne flere timer om ugen i deres job end de unge, der ikke er tilknyttet en fagforening.

Kapitel 3: De unges erfaringer med - og tilknytning til fagforeninger

Dette kapitel centrerer sig om, hvorfor nogle unge vælger at melde sig ind i en fagforening, mens andre unge fravælger medlemskab. Denne problemstilling analyseres og diskuteres med udgangspunkt i, hvilken betydning komponenter som køn, etnicitet, forældrenes medlemskab og uddannelsesbaggrund har for de unges lyst til at melde sig ind i en fagforening. Ligeledes undersøges, hvorvidt skolebesøg af en repræsentant fra HK har indflydelse på, om de unge vælger at tegne et medlemskab. Denne analyse nuanceres med respondenternes kvalitative begrundelser for deres valg og fravalg af medlemskab, og kapitlet diskuterer forskellige grupper af unges oplevelser og forventninger til fagforeningsmedlemskab.

Fagforeningstilknytning

Af de unge, der deltager i undersøgelsen, er 77 % tilknyttet en fagforening, 14 % er ikke, og 9 % ved ikke, om de er medlemmer af en fagforening eller ej. Sagt med andre ord er der 23 % af respondenterne, der enten bevidst har fravalgt medlemskab – eller ikke er klar over, hvorvidt de er medlemmer eller ej. Det er en stor andel, når man tager i betragtning, at det er gratis at blive medlem af en HK, mens man er under uddannelse. I denne gruppe, der enten ikke er medlemmer, eller ikke ved, om de er det, er der 29 %, der ikke synes, fagforeninger gør noget for unge under uddannelse. Tallet er tilsvarende 17 % for de unge, der er medlemmer, hvilket omvendt betyder, at 83 % af de unge medlemmer oplever, at fagforeninger er aktive på ungdomsområdet.

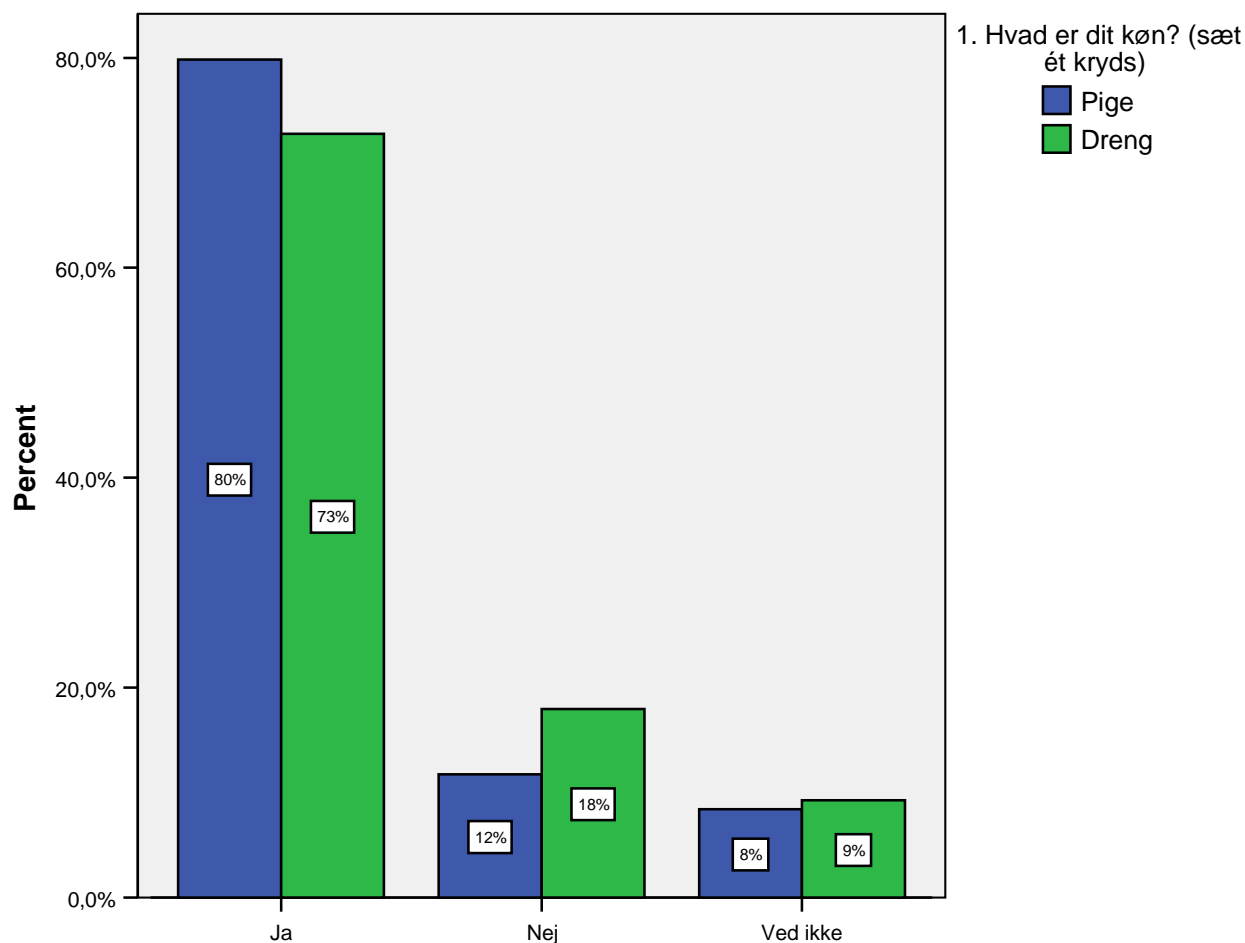
Overraskende er der dog meget lille forskel på de to gruppers oplevelse af fagforeningers kerneydelser. 92 % af de unge, der ikke er medlemmer eller er i tvivl om deres medlemskab mener, at fagforeninger kan hjælpe, hvis man bliver behandlet dårligt af ens arbejdsgiver/elevplads, og at man kan søge hjælp hos en fagforening til at tjekke kontrakt og løn i forbindelse med ansættelse (elev-/læreplads, praktik, job). Tallet er 96 % for de unge, der er medlemmer. Ligeledes er der ikke forskel i de unges holdninger til samfundet, og begge grupper er lige uenige i, at vi får den bedste samfundsudvikling, hvis alle passer sig selv, og enige i, at samfundet har brug for fælles mål. Der er således meget få forskelle mellem gruppen af medlemmer og så gruppen, der ikke er medlemmer – eller ikke ved, om de er det, og det er ikke her, forklaringerne skal findes på de to grupper af unges forskellige navigationer i forhold til fagforeningsmedlemskab.

Køn og fagforeningstilknytning

Som vi var inde på i kapitel 2, har piger og drenge forskellige oplevelser af deres skoleliv. Vi så, hvordan pigerne laver flere lektier, deltager mere i timerne og afleverer deres ting til tiden. Det er derfor interessant at undersøge, hvorvidt denne forskel på køn i uddannelsessystemet ligeledes slår igennem, når de unge skal forholde sig til fagforeningstilknytning.

Fordelt på køn er der flere piger, der er medlemmer af en fagforening end drenge. 80 % af pigerne er tilknyttet en fagforening, mens det samme gør sig gældende for 73 % af drengene. Som vi senere skal se, har pigerne ligeledes større tiltro og kendskab til fagforeninger.

Der kan være forskellige forklaringer på, hvorfor pigerne i højere grad end drengene kender til – og melder sig ind i en fagforening. En forklaringsmodel kan være, at pigerne er mere bevidste om velfærd, og gennem den offentlige debat om barselsfonde, ulige pension og ligeløn etc. i højere grad end drengene bliver fokuseret på fagforeningens rolle som rygstøtte på et i forvejen ulige arbejdsmarked. En anden mulighed er, at pigerne i højere grad end drengene bliver opdraget til økonomisk uafhængighed og selvstændighed – at det er vigtigt, at de kan klare sig selv – og derfor bliver særlig opmærksomme på den tryghed, fagforeningerne tilbyder. Modsat er drengene mere risikovillige end pigerne, hvilket ligeledes bliver synligt i spørgsmålene om de forventninger, de har til et senere arbejdsliv, hvor pigerne i højere grad end drengene tillægger det betydning, at uddannelse reelt fører til job. Sidst kan kønsforskellene bunde i, at de job, drengene orienterer sig imod, i højere grad end pigernes er præget af en individuel arbejdskultur, som for eksempel repræsentanter eller selvstændige erhvervsdrivende, og at drengene derfor ikke identificerer sig med medlemskab af en fagforening. Dette har dog ikke været undersøgelsens fokus.

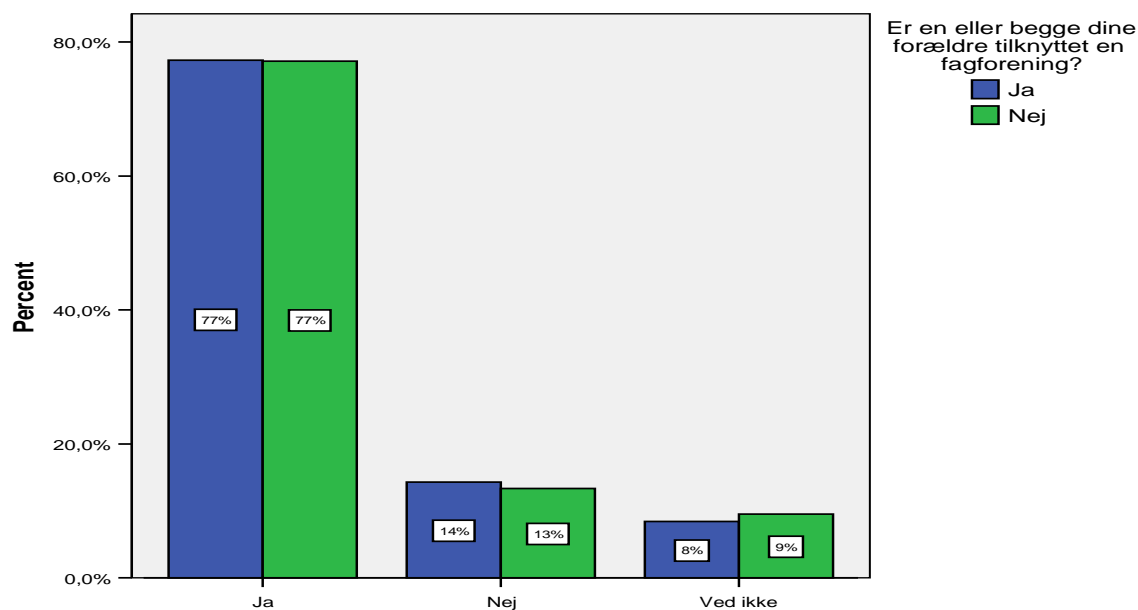
Figur 7. Er du medlem af en fagforening? (sæt ét kryds)

Der er forskel på kønsandelen af fagforeningstilknyttede, og hvorvidt de unge går på HG eller HHX. Der er større kønsforskel på HG, hvor 78 % af pigerne er tilknyttet en fagforening, mens kun 67 % af drengene har tegnet et medlemskab. Flere HHX-drengene har dog meldt sig ind, og her er andelen 75 % mod 81 % piger. Da der deltager langt flere HHX-elever i undersøgelsen end HG'ere, bliver kønsandelen dog samlet mere jævn, da HHX'erne udligner forskellen på HG.

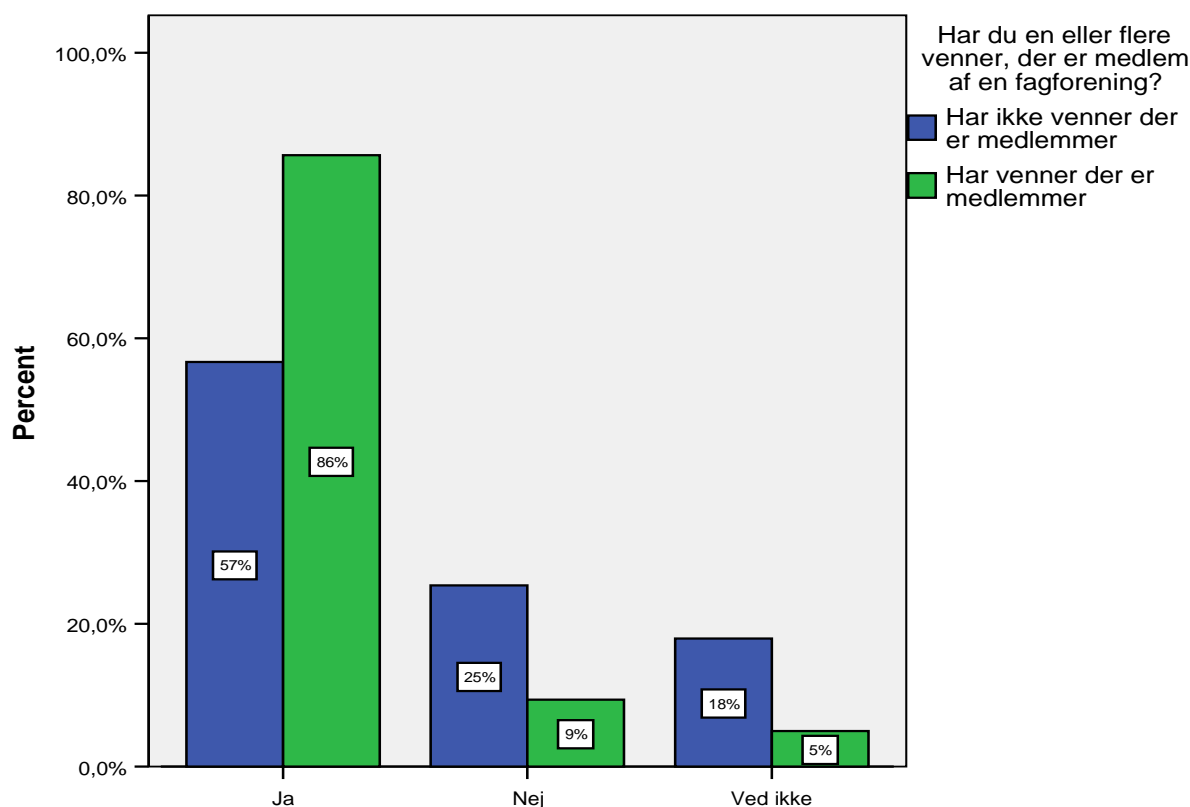
Forældres, venners og andet families indflydelse på medlemskab

Forældrenes uddannelsesbaggrund har ikke signifikant indflydelse på de unges medlemskab. Som det fremgår af figur 8, er der overraskende heller ikke nogen sammenhæng mellem forældrenes fagforeningstilknytning – og så de unges tilknytningsstrategi. Derimod er der signifikant sammenhæng mellem de unges tilknytningsstrategi og vennernes. 86 % af de unge, der har venner, der er tilknyttet en fagforening, er således selv tilknyttet. Tallet er tilsvarende 57 % for dem, der ikke har venner med fagforeningsmedlemskab.

At der ikke er relation mellem de unges tilknytning til fagforeninger og forældrenes medlemskab, kan skyldes en udvanding af forældrenes politiske profiler. Det er ikke længere en selvfølge, at en butiksansat stemmer på Socialdemokraterne og er medlem af HK. Det er nemlig ikke kun de unge, der bryder med traditionerne, deres forældre gør det også. Det kan have den betydning for de unge, at forældrenes politiske tilhørsforhold har været skiftende eller blot ikke et familiært anliggende, der har været omdrejningspunkt ved middagsbordet, og det er ikke sikkert, at de unge kender deres forældres politiske tilhørsforhold eller fagforeningsmedlemskab, selvom der tales politik i hjemmet.

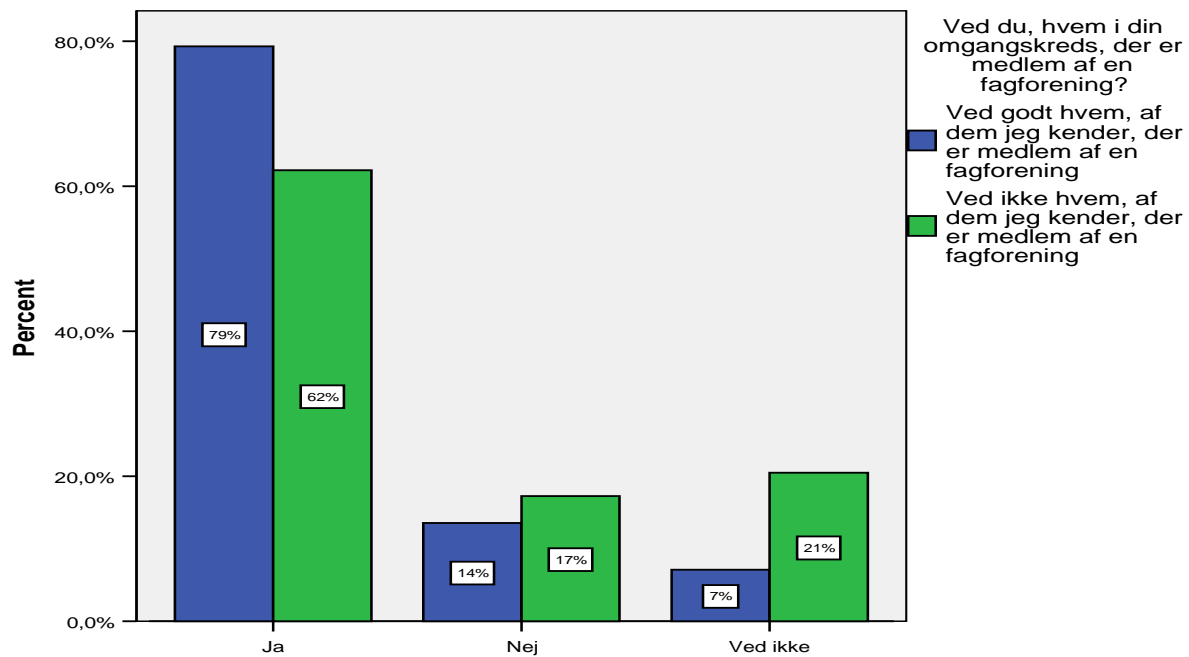
Figur 8. Er du medlem af en fagforening? (sæt ét kryds)

Figur 9. Er du medlem af en fagforening? (sæt ét kryds)

Det er ikke kun vennerne, der spiller ind på de unges medlemskab. Der er ligeledes sammenhæng mellem de unges tilknytning, og om de overhovedet er klar over, hvem af dem de kender, der er tilknyttet en fagforening. 79 % af dem, der ved, hvem i deres bekendtskabskreds der er fagforeningsmedlemmer, er selv medlemmer, mens det gælder for 62 % af dem, der ikke kender til deres bekendtes faglige organisering. Ligeledes er der 21 % af de unge i denne gruppe, der ikke er klar over, hvorvidt de selv er med i en fagforening.

Et andet element, der har indflydelse på de unges medlemskab, er, hvorvidt de kender nogen, der har haft glæde af deres fagforeningsmedlemskab. 83 % af de unge, der har personligt bekendtskab, der har fået hjælp af en fagforening, er selv medlemmer. Tallet er 73 % for dem, der ikke kender nogen, der har haft glæde af tilknytningen til en fagforening. Et bud på, hvorfor nogle unge vælger at melde sig ind i en fagforening, mens andre undlader det, er, at de unges personlige erfaringer og relationer påvirker deres opfattelse af, hvorvidt et fagforeningsmedlemskab er meningsfuldt eller ej.

Figur 10. Er du medlem af en fagforening? (sæt ét kryds)

Det er overraskende, at hverken forældrenes uddannelsesbaggrund eller fagforeningstilknytning spiller ind på de unges relation til fagforening, da forældrenes livsførelse på mange andre områder spiller ind på de unges liv. Dog er Jens Christian Nielsen inde på samme pointe i sin ph.d.-afhandling og efterfølgende arbejde (2002, 2004):

"Det er blevet langt sværere at tiltrække og fastholde unge mennesker i uddannelsesinstitutioner, på arbejdsmarkedet samt i de faglige og politiske institutioner. I dag er det langt mindre givet end tidligere, at unge mennesker følger i deres forældres fodspor, hvad angår karriere og organisationsliv eller (...), at unges politiske og faglige holdninger "stemmer overens" med deres arbejde og sociale baggrund" (Nielsen 2000:23)

Jens Christian Nielsen peger på, at traditionerne er i opbrud, og det ikke længere er muligt at tale om, at forældres vaner og kultur overleveres til næste generation. Dette traditionsbrud præger de unge, der ikke som tidligere generationer har normer og traditioner som markører for, hvad fremtiden vil bringe. For den unge fremstår det som et frit valg at forme alt fra sin identitet til sin uddannelse og karriere. Den unge oplever valget som en individuel opgave og et personligt ansvar. Dog påpeger flere forskere og undersøgelser, at den unge i realiteten ikke frit og kvit kan vælge på alle hylder, men at komponenter som køn, etnicitet og social baggrund er med til at rammesætte den unges valgmuligheder (Giddens 1994, Hansen 1995). Alligevel oplever unge lykke og succes som den enkeltes egen opgave, og ikke noget der

varetages kollektivt. Denne ungdomskultur står i modsætning til fagbevægelsens værdier, hvor solidaritet og kollektivitet er nogle af kodeordene, og der kan således være et dilemma i fagbevægelsens tilskrivning af deres kerneydelser og de unges oplevelse af deres behov (Nielsen 2000).

Samtidig er der forskellige tendenser i samfundet, der peger mod, at der i stigende grad lægges ansvar ud til den enkelte borger, hvilket styrker en større grad af individuelt ansvar og ligeledes præger den unges mentalitet. For eksempel er der sket en ændring i hele samfundets måde at tænke og formulere velfærd på, hvor tendensen går fra at være en relation mellem stat og befolkning til at være en relation mellem stat og den enkelte. I folkeskolen bliver den enkelte elev for eksempel testet for personlig kompetenceprofil og intelligenssammensætning, så undervisningen kan tilrettelægges til den enkeltes behov. Et opgør med 1980'ernes kollektivistiske tænkning af skoleklassen som en enhed, der skulle modtage samme undervisning. Dette er et af mange eksempler på en tendens til en fokusering på den enkelte, hvilket naturligvis også præger de unges oplevelser af dem selv i relation til samfundet. Sagt på en anden måde er de unge ikke egoistiske og selvcentrerede, men derimod kan man tale om, at de er blevet individualistisk præget af samfundsstrømningerne. Dette vil vi vende tilbage til i kapitel 6.

Det er dog interessant, hvorvidt forældrenes fagforeningstilknytning får indflydelse på de unges medlemskab efter endt uddannelse, hvor det gratis medlemskab ophører, og de unge aktivt skal gøre noget, når girokortet ryger ind ad brevsprækken. Flere unge nævner i de åbne spørgsmål, at deres forældres fagforeningstradition har en indflydelse på deres medlemskab. En anden mulighed er således, at forældrene rent faktisk spiller en rolle, men at den først bliver synlig, når de unge skal betale for deres medlemskab, og de unge, der ikke kender til fagforeninger hjemmefra, i højere grad falder fra.

Fagforeningstilknytning og etnisk oprindelse

Af de unge, der har en anden etnisk baggrund end dansk, angiver 75 %, at de er medlemmer af en fagforening. Dette adskiller sig ikke signifikant fra respondenter med dansk etnisk baggrund, hvor 78 % er medlemmer.

Hvis der dykkes yderligere ned i gruppen af unge med anden etnisk oprindelse end dansk, ses der dog en interessant tendens. I gruppen af unge, der ikke har boet i Danmark det meste af deres liv, er der færre unge med tilknytning til en fagforening. Her angiver 62 %, at de er medlemmer, 16 % at de ikke er medlemmer, mens hele 21 % ikke ved, hvorvidt de er medlemmer af en fagforening eller ej. Denne forskel er signifikant. Det viser sig således, at det

er i gruppen af de unge, der har opholdt sig i landet i kortest tid, at fagforeningstilknytningen er mindst udbredt.

Etnicitet har som faktor ikke alene nogen forklaringsværdi i forhold til medlemskab eller ej, det der viser sig at have betydning er derimod, hvor langt tid man har opholdt sig i Danmark.

Hvorfor er du medlem?

I et åbent spørgsmål oplyser de unge, hvilken fagforening de er medlem af og hvorfor. Da spørgsmålet er baseret på tekst, og da kun en fjerdedel af respondenterne har valgt at besvare det, er det ikke muligt at sige noget signifikant om udsagnene. Derimod kan besvarelserne bruges til at anslå de hovedtendenser, der er i materialet, og få nogle nuancerede begrundelser for til- og fravalg, der går bagom tallene; dvs. supplere tallenes *hvordan* med *hvorfor*.

Størstedelen af de unge er medlemmer af HK. Den væsentligste begrundelse, der angives, er, at det er gratis. En del ved ikke helt, hvorfor de er medlemmer:

Hvorfor er du medlem af en fagforening?

“Det er man automatisk, når man går på Handelsskolen”
(Pige, 19 år)

Eller

“Kan ikke huske, hvorfor jeg meldte mig ind, alle blev bare meldt ind, en af de første dage, på første år.” (Pige, 17 år)

Det, der kendetegner disse unge, der giver denne type svar, er, at de melder sig ind pr. automatik og uden de dybere refleksioner om, hvad fagforeningen er for en størrelse. Derfor er et centralt spørgsmål også, om denne gruppe fastholder deres medlemskab, når de efter endt uddannelse skal betale. Alt tyder i hvert fald på, at de ikke får større kendskab til fagforeninger gennem det gratis medlemskab, da de tilsyneladende ikke ved, hvad medlemskabet indebærer, eller hvorfor de overhovedet er medlemmer.

Andre hyppige begrundelser er forestillingen om, at HK kan hjælpe:

Hvorfor er du medlem af en fagforening?

"Hvis jeg bliver uretfærdigt behandlet af min arbejdsgiver" (Dreng, 16 år)

Eller

"Hvis noget går galt" (Pige, 16 år)

Eller

"Er medlem af HK som led i, at jeg går på en handelsskole, og regner med at forsætte i HK, efter jeg er stoppet på skolen, da det giver et bagland, hvis man skulle rende ind i problemer på en arbejdsplads." (Pige, 24 år eller ældre)

Sidst er der flere af de unge, der begrundet deres medlemskab med, at deres familie har tradition for HK-tilknytning. Disse unge har taget aktivt stilling til deres medlemskab, modsat de unge medlemmer, der har meldt sig ind pr. automatik.

Flere unge har vanskeligt ved at skelne mellem fagforenings- og forsikringsopgaver, og oplever gevinsten ved at melde sig ind i HK som en forsikringsmæssig dækning:

Hvorfor er du medlem af en fagforening?

"Jeg har valgt HK, fordi de gav mig tilbuddet, og det var gratis, og at hvis der sker noget med mig, så dækker de det". (Dreng, 19 år)

Eller:

"Jeg er medlem af HK. Der var en ude at fortælle om HK på min skole, og det lød meget fornuftigt, det hun sagde. Jeg har en gratis ulykkesforsikring, mens jeg studerer, hvilket jeg synes er rigtig godt, da det er begrænset, hvor mange penge man kan tjene ..." (Pige, 16 år)

Her er tale om unge, der forholder sig og tager stilling til deres medlemskab, men som tilsyneladende ikke er helt klar over HK's kerneydelser og ligestiller HK med forsikringsydelser. Det er således svært for denne gruppe at definere, hvad en fagforening er, og derfor også hvad en fagforening kan bidrage med. Det kan derfor være en udfordring at nå ud til disse unge med informationer om, hvad de får ud af at melde sig ind i en fagforening efter endt uddannelse, og hvorfor de bør opretholde medlemskabet, selvom det koster penge.

En mindre del af de unge er medlemmer af 3F, og nogle unge er både medlemmer af HK og 3F. Flere af de unge, der er medlem i begge fagforeninger, har et fritidsjob, hvor de ansatte er medlemmer af 3F, hvorfor de unge ligeledes har meldt sig ind:

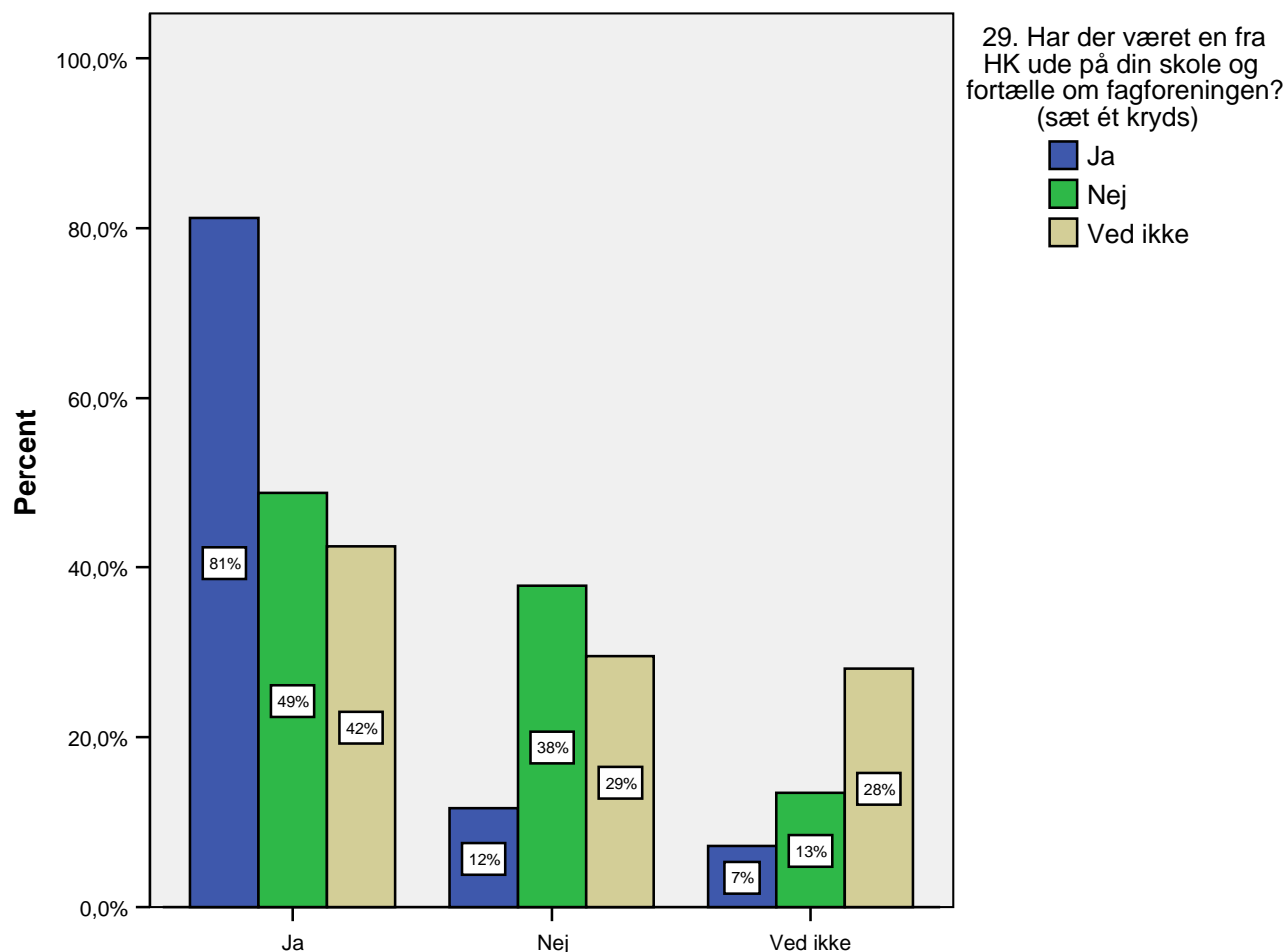
Hvorfor er du medlem af en fagforening?

"3F, fordi det blev anbefalet af min arbejdsplads. HK, fordi det blev anbefalet på min skole."
(Pige, 17 år)

At være medlem begge steder er en dobbeltsikring og nyttetænkning, der er mulig så længe gratis medlemskab er en realitet. At nogle vælger dobbelttilknytning viser, at disse unge rent faktisk lytter til fagforeningens argumenter og føler sig mere trygge ved at melde sig ind både i den fagforening, der anbefales på fritidsjobbet, og i den, de andre på skolen er tilknyttet.

HK på skolebesøg

I forhold til de unges relation til fagforeningen er det interessant at se, hvorvidt der er en sammenhæng med, om HK har haft en repræsentant ude på deres skole eller ej.

Figur 11. Er du medlem af en fagforening? (sæt ét kryds)

Tabellen viser sammenhængen mellem fagforeningstilknytning og procentdelen af unge, der har haft en repræsentant fra HK på besøg på deres skole, og dem, der ikke har. Af dem, der har haft en repræsentant fra HK på besøg, har 81 %, meldt sig ind i en fagforening. Af dem, der ikke har haft besøg af en HK-repræsentant, har 49 % meldt sig ind i en fagforening. Billedet er tydeligt: De elever, der har haft besøg af en repræsentant, er i langt højere grad tilknyttet fagforeninger end de elever, der ikke har fået besøg. Som en elev skriver:

Hvorfor er du medlem af en fagforening?

”Jeg har meldt mig ind i HK, fordi de lød overbevisende, og viste respekt til os elever, da de var ude og besøge os.” (Dreng, 16 år)

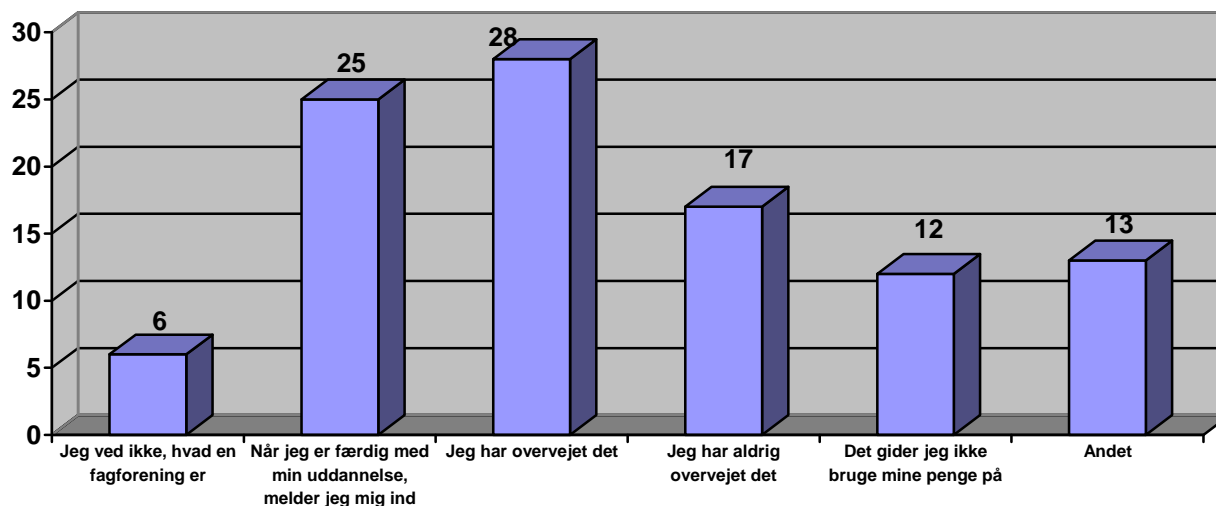
Der er to ting der går igen, når de unge fremhæver HK's skolebesøg. Den ene er, at de unge sætter pris på at blive mødt, hvor de er, og den anden er, at de unge fremhæver, at de er blevet talt til på en måde, så de forstår det. Det med at forstå er et centralt omdrejningspunkt for respondenterne, da fagforeningsstof af flere opleves som vanskeligt.

Hvis jeg skal betale til en fagforening, forventer jeg til gengæld at...

”At servicen er i topklasse, og man bliver informeret godt og grundigt om, hvad det er, man går ind til.” (Pige, 16 år)

Begrundelser for ikke at være medlem af fagforening

Der er 326 respondenter, der har angivet, at de ikke er medlemmer af en fagforening. Det er 14 % af de unge, der har deltaget i undersøgelsen. Ved spørgsmålet om, hvorfor de ikke er medlemmer, angiver 28 %, at de har overvejet det, mens 17 % aldrig har skænket fagforeninger en tanke. 12 % har fravalgt fagforeningsmedlemskab, da de ikke gider bruge deres penge på det, mens 6 % af de unge slet ikke ved, hvad en fagforening er. Der er således et stort rekrutteringspotentiale i denne gruppe, og vi vil i dette afsnit folde de hovedtendenser ud, som er trådt frem i de tekstbesvarelser, de unge uden medlemskab har udfyldt.

Figur 12: Hvorfor er du ikke medlem af en fagforening?

De unge der ikke er medlem af en fagforening, har forskellige begrundelser, som de folder ud i et åbent spørgsmål. Disse begrundelser kan deles i tre:

Tre begrundelser for IKKE at være medlem

- Dem der har tænkt over at gøre det, men ikke har fået det gjort
- Dem der aldrig har overvejet det
- Dem der bevidst har taget stilling og fravalgt medlemskab.

Af den gruppe af unge, der gerne vil, men bare ikke lige har fået det gjort, er besvarelsene præget af en dårlig samvittighed over ikke at have fået taget sig sammen. En respondent skriver:

Hvorfor er du ikke medlem af en fagforening?

”Der er faktisk ingen dårlig undskyldning for, at jeg ikke er medlem af HK, for det er jo gratis for mig, når jeg går på handelsskolen ... så det må det være dovenskaben, der gør, at jeg ikke er meldt ind endnu.” (Pige, 21 år)

Andre af disse unge, der gerne vil være medlemmer, men endnu ikke har meldt sig ind, har dårlig samvittighed over for deres forældre, der har anbefalet dem at melde sig ind i en fagforening:

Hvorfor er du ikke medlem af en fagforening?

”Fordi det ville være det bedste. Og mine forældre råder mig til dette.” (Dreng, 18 år)

Udtalelserne bærer præg af en forpligtethed over for medlemskab, der dog ikke er så presserende, at de unge har fået det gjort. Hvad der får denne gruppe op af stolen, er vanskeligt at sige, men i hvert fald er der potentielle medlemmer, hvis blot fagforeningen kan nå ud til dem. Noget, der kan få de unge til at melde sig ind i en fagforening, er mere viden og information, hvilket flere af de unge, der slet ikke har overvejet medlemskab, skriver i de åbne spørgsmål:

Hvorfor er du ikke medlem af en fagforening?

”Jeg er ikke helt klar over, hvad man egentlig bruger dem til, og hvad det koster, og hvilke der er bedst lige til mig. Jeg syntes ikke, man som ung får nok information om de forskellige fagforeninger, og hvilke fordele/ulemper de kan have.” (Pige, 17 år)

Som før nævnt er der flere unge, der savner forståelig viden om, hvad en fagforening egentlig er for en størrelse. Noget der tilsyneladende kan være meget vanskeligt at forstå. Disse unge har brug for mere viden for at finde ud af, hvad man går ind til, når man tegner medlemskab. Uden indsigt i fagforeninger kaster disse unge håndklædet i ringen, da viden betinger disse unges valg.

Den sidste gruppe af unge har bevidst fravalgt medlemskab. Først og fremmest fordi, de ikke mener, at det har nogen betydning, så længe de er under uddannelse:

Hvorfor er du ikke medlem af en fagforening?

”Har ikke været i et erhverv, hvor jeg føler, det har været vigtigt at være medlem af en fagforening. Melder mig nok ind, når jeg har fundet min plads på arbejdsmarkedet.”

(Dreng, 22 år)

En mindre del af denne gruppe har fravalgt medlemskab, da de er i tvivl om, hvad fagforeninger er for en størrelse:

Hvorfor er du ikke medlem af en fagforening?

”Det er ikke noget for mig pt., forstår ikke halvdelen af det, det hele går ud på. Så har overhovedet ikke overvejet det.” (Pige, 17 år)

Her bliver forståelsesproblemet direkte årsag til fravalg af medlemskab, og for disse unge er det slet ikke en tilgængelig mulighed at sætte sig ind i stoffet. For denne gruppe er det derfor væsentligt at blive introduceret til, hvad en fagforening er for en størrelse på en helt basal og tilgængelig måde. Disse unge vil ikke selv søge informationer eller medlemskab, da det er så vanskeligt for dem at forstå fagforeningssprog, at de ikke ser det som en tilgængelig mulighed. Det kan tænkes, at de unge er vant til ikke at kunne forstå informationer i skolesammenhæng og derfor føler, at det er dem, der er dumme, hvis de stiller de basale spørgsmål.

Det er således karakteristisk både for de unge, der ikke lige har fået meldt sig ind i en fagforening endnu, samt for de unge, der har fravalgt medlemskab, at informationerne om fagforeninger er for vanskelige at afkode.

Afrunding

Kapitlet sætter sig for at undersøge, hvilke forklaringsmodeller, der kan ligge til grund for, at nogle unge vælger at melde sig ind i en fagforening, mens andre ikke gør. Der er overraskende få forskelle i de to grupper af unges oplevelse af, hvad en fagforening er for en størrelse, og grupperne er stort set enige om, hvad en fagforenings kerneydelser er. Faktisk er der meget lidt, der karakteriserer gruppen af ikke-medlemmer. Gruppen adskiller sig hverken på komponenter som alder, skoleglæde, trivsel, antallet af venner, selvtillid, oplevelse af eget

helbred, ryge- og alkoholvaner, forbrug af hash og stoffer eller ønsker for fremtiden. Vi har således søgt bredt efter sammenhænge mellem fagforeningstilknytning og de unges øvrige livssammenhænge, uden den store korrelation. Sagt på en anden måde er der meget få steder i det statistiske materiale, hvor der er belæg for at kategorisere ikke-medlemmerne som én gruppe med bestemte interesser og en fælles adfærd. Gruppen er mere sammensat, og der er forskellige årsager til, hvorfor unge har fravalgt medlemskab – vi har i ovenstående kapitel fremvist nogle af de kvalitative begrundelser, de unge uden medlemskab havde.

Dog er der nogle karakteristika, der kendetegner gruppen af unge uden medlemskab. Der er lidt flere piger i gruppen end drenge, hvilket højst sandsynligt ligeledes er årsagen til, at der er flere fagforeningstilknyttede unge, der tænker på deres vægt, end blandt ikke-medlemmer. Et andet kendetegn for gruppen er, at der er en meget større andel i gruppen af unge ikke-medlemmer, der mener, at fagforeninger ikke gør noget for unge under uddannelse. Samtidig er der færre i denne gruppe, der har personligt kendskab til nogle, der har haft glæde af deres fagforening. Gruppen er ligeledes karakteriseret ved slet ikke at have et fritidsjob og at arbejde mindre end gruppen af unge fagforeningstilknyttede. Omvendt giver det ikke-medlemmerne mere fritid, og der er flere i denne gruppe, der dyrker sport eller andre fritidsinteresser, end i gruppen af medlemmer.

Der er ikke forskel på andelen af medlemmer i gruppen af danske og etniske unge. Forældrenes uddannelsesbaggrund har ikke indflydelse på de unges tilknytningsstrategi – ligeledes spiller forældrenes egen fagforeningstilknytning ingen signifikant rolle for de unges (fra)valg af medlemskab. Det betyder dog ikke, at forældrenes fagforeningstilknytning ingen betydning har, idet det er muligt, at det først bliver synligt, når de unge skal betale for deres medlemskab, og de unge, der ikke kender til fagforeninger hjemmefra, i højere grad falder fra. Det har derimod tydelig betydning for valg af medlemskab, at de unge personligt har venner eller bekendte, der er tilknyttet eller personligt har talt med en HK-repræsentant på deres skole. Den personlige relation viser sig også i flere af tekstbesvarelserne, hvor flere tilkendegiver, at det er vigtigt, at man kan forstå, hvad man går ind til, samt at fagforeningen skal respektere og anerkende den unge.

De unge, der har valgt medlemskab, angiver forskellige begrundelser. En gruppe har ikke tænkt nærmere over, hvad medlemskabet indebærer, og er på bar bund, når de skal forklare, hvad en fagforening er. En anden gruppe har taget stilling til deres medlemskab, men har svært ved helt præcist at definere, hvad en fagforening kan hjælpe med – og flere i denne gruppe sammenblender fagforenings- og forsikringsopgaver. Sidst er der en gruppe af velreflekterede unge, der er helt med på, hvad en fagforening kan. Flere i denne gruppe

diskuterer fagforeninger hjemme, og nogle er medlemmer af to fagforeninger for at dobbeltsikre sig. Det er interessant, hvorvidt de grupper af unge, der primært har meldt sig ind i en fagforening, fordi man lige så godt kunne det, når det var gratis, beholder deres medlemskab efter endt uddannelse, da denne gruppe tilsyneladende ikke er blevet mere kloge på, hvilken ydelse de kan få af en fagforening.

De unge, der har fravalgt medlemskab, kan deles i tre grupper: Dem der har overvejet det, men af forskellige årsager ikke har fået det gjort; Dem, hvor fagforeninger aldrig har strejft deres tanker; og dem der bevidst har taget stilling og fravalgt medlemskab.

Kapitel 4: Forventninger til min fagforening

Fagforeningernes kerneydelser

For at nå til en forståelse af de unges oplevelse af, hvad en fagforening kan og ikke kan bidrage med, handler et af temaerne i undersøgelsen om fagforeningernes kerneområder. Her er de unges Top 3 over udsagn, der handler om forskellige fagforeningsydelser (se figur 13):

Fagforeningens kerneydelser

1. Fagforeningerne kan hjælpe mig, hvis min arbejdsgiver/elevplads behandler mig dårligt
2. Fagforeningerne kan hjælpe mig med at tjekke løn og kontrakt i forbindelse med ansættelse
3. Fagforeningerne sikrer, at jeg får en ordentlig løn

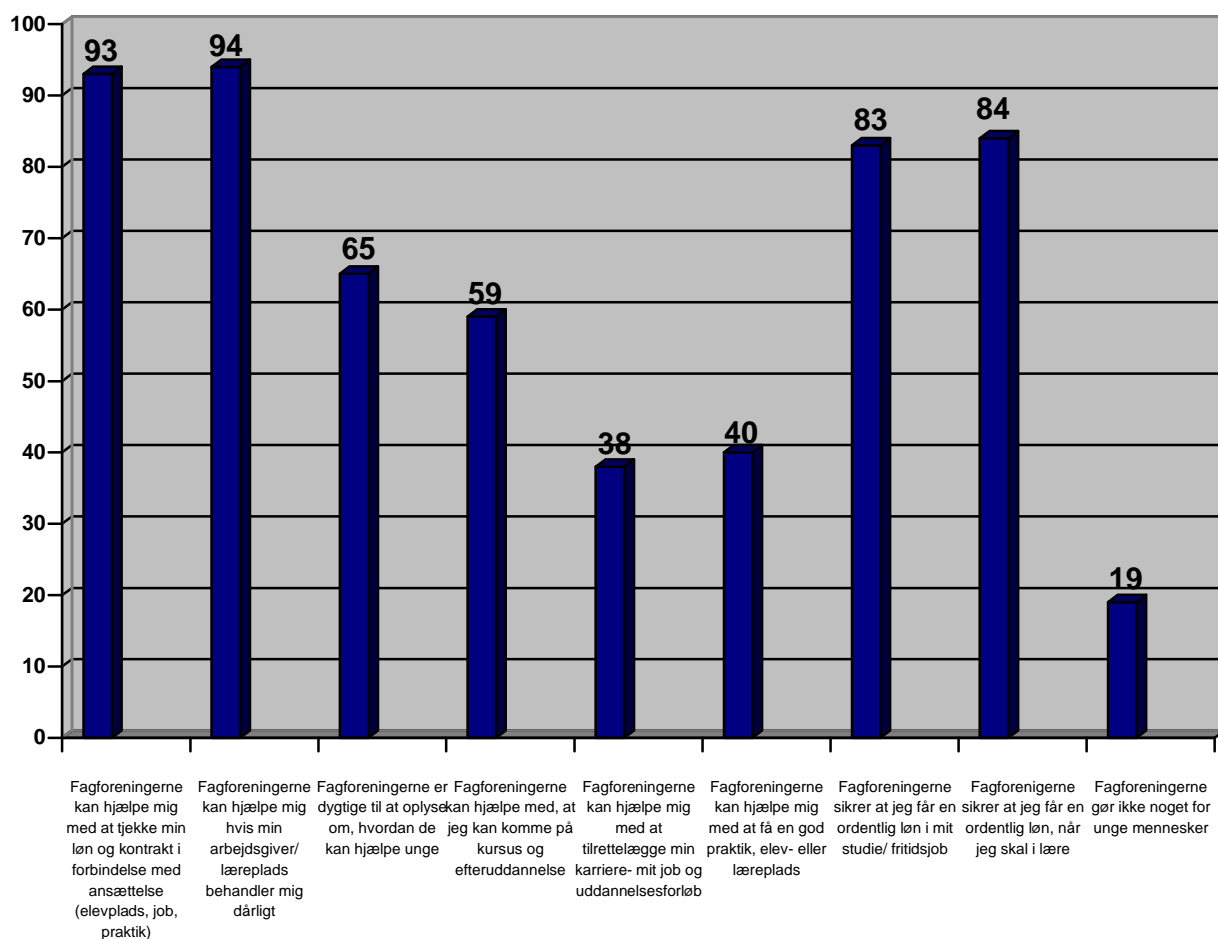
En meget høj procentandel af de unge er enig i disse udsagn. Det tyder på, at de unge oplever fagforeninger som nogle, der varetager forhold omkring løn og ansættelse samt bistår, såfremt man ikke behandles ordentligt i sit job.

I tilsvarende tre spørgsmål er en større gruppe af de unge mere uenige i udsagnene, end de er enige. Den første indikerer, at de unge oplever fagforeningerne som aktive i relation til unge, og de unge er således uenige i udsagn 1. De øvrige to berører områderne karriereplanlægning og etablering af praktik-, elev- eller læreplads, hvor de unge ikke tilskriver disse som noget, fagforeninger tager sig af:

Fagforeningens kerneydelser

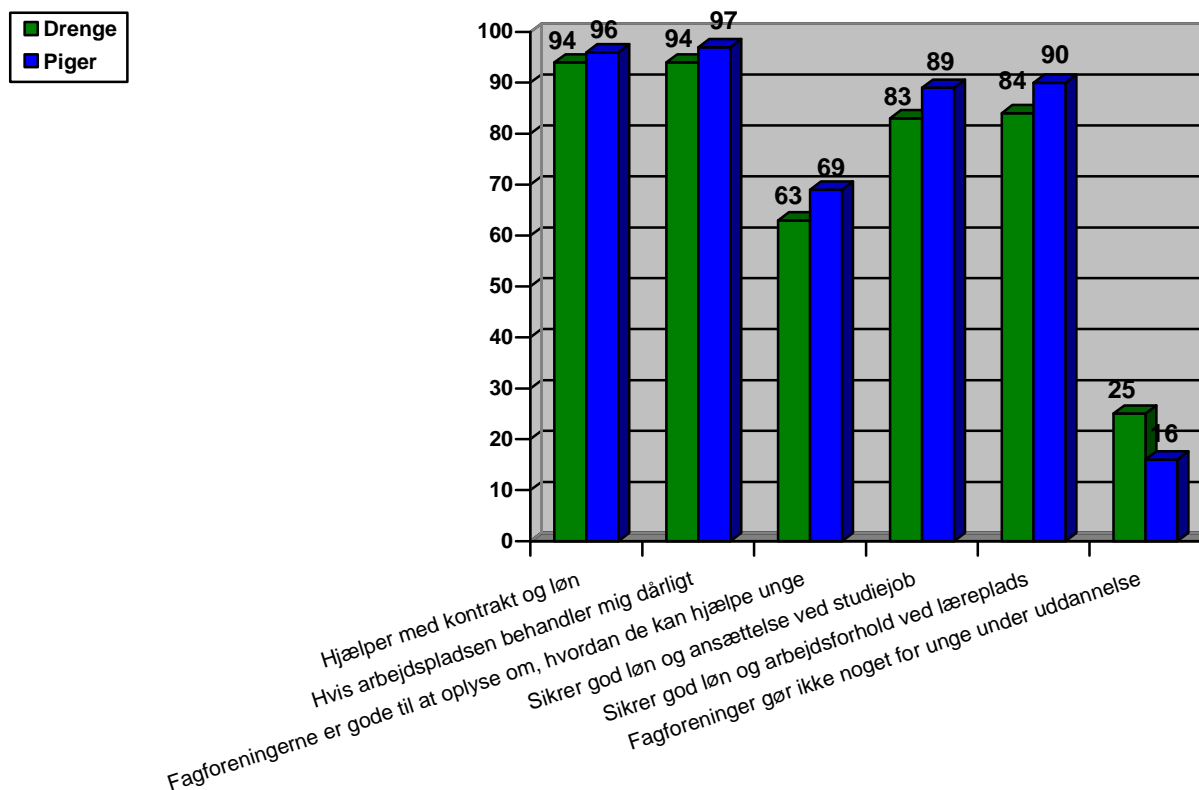
1. Fagforeningerne gør ikke noget for unge mennesker
2. Fagforeningerne kan hjælpe mig med at tilrettelægge min karriere-, mit job- og uddannelsesforløb
3. Fagforeningerne kan hjælpe med at finde en god praktik-, elev- eller læreplads

Som det fremgår af figur 13, er det en stor andel af de unge, der mener, at fagforeninger hjælper med forhold omkring ansættelse, kontrakt, løn og arbejdsforhold. Omvendt mener omkring 40 %, at fagforeninger ikke beskæftiger sig med karriererådgivning eller bistår, når den unge skal finde praktik-, elev- eller læreplads. Det er dog en stigende tendens, at de unge bliver mere og mere fokuserede på deres fremtidige jobmuligheder allerede tidligt i uddannelsessystemet. Katznelson og Pless (2007) viser, hvordan unge i folkeskolen, har et meget anvendelsesorienteret blik rettet mod uddannelse, og det skal være tydeligt, hvad uddannelsen i den sidste ende fører til af jobmuligheder. Ligeledes svarer 90 % af respondenterne i denne undersøgelse, at det har stor eller nogen betydning for dem, når de skal vælge arbejde, at det er et job, der fører til gode karrieremuligheder – det er især vigtigt for HHX'erne. 80 % af samtlige respondenter tænker ofte på, hvad de skal efter deres nuværende uddannelse. Fremtiden fylder således meget i de unges bevidsthed. Pt. varetager uddannelsesvejlederne vejledning af de unge mod videre uddannelse, men en egentlig erhvervsvejledningsfunktion er ikke det primære sigte. Undersøgelsen viser, at de unge oplever praktik- og karrierevejledning som et udækket behov. Og fagforeningen kan overveje, hvorvidt det er et område, de ønsker at gå i dialog med de unge omkring og således indtage en mere superviserende rolle i forhold til unges valg af læreplads og karriereforløb.

Figur 13. Er du enig i følgende udsagn om fagforeninger? (sæt ét kryds pr. udsagn)

Der viser sig en forskel på pigers og drenges oplevelse af, hvad der er fagforeningernes kerneydelser. Generelt er pigerne mere enige end drengene og udviser hermed en større tiltro til fagforeninger. Forskellen er ikke stor, men dog signifikant, hvilket betyder, at sammenhængen ikke er tilfældig. Denne forskel mellem kønnene er tidligere diskuteret.

Figur 14: Er du enig i følgende udsagn om fagforeninger?

Flere unge nævner ligeledes i tekstbesvarelserne, at det er vigtigt, at fagforeningen har et højt serviceniveau:

Hvis jeg skal betale til en fagforening, forventer jeg at ...

“Er til rådighed, når der er brug for det. Fagforeningen tager selv det mindste problem som en udfordring. Fagforeningen sætter sig ind i medlemmernes perspektiv. fagforeningen hjælper og støtter mig, som min bedste ven ville gøre.” (Dreng, 17 år)

Dette citat rammer hovedet på sømmet for det, flere af de unge italesætter, nemlig at fagforeningen helst skal indtage en mere personlig relation i den unges liv: *"som min bedste ven"*. Vi har tidligere været inde på, hvordan den unges personlige kendskab til venner og bekendtes medlemskab samt udbytte af deres medlemskab har en indflydelse på den unges tilknytningsstrategi (Kapitel 3). Igen fremhæves den personlige relation til fagforeningen. Måske skal fagforeningen ikke være den unges bedste ven, men i hvert fald nævner flere unge, hvordan en tættere kontakt til fagforeningen er at foretrække. Hvor tæt relationen skal være til den unge, er et centralt spørgsmål, som fagforeninger kan overveje.

Den fortrukne kontaktform

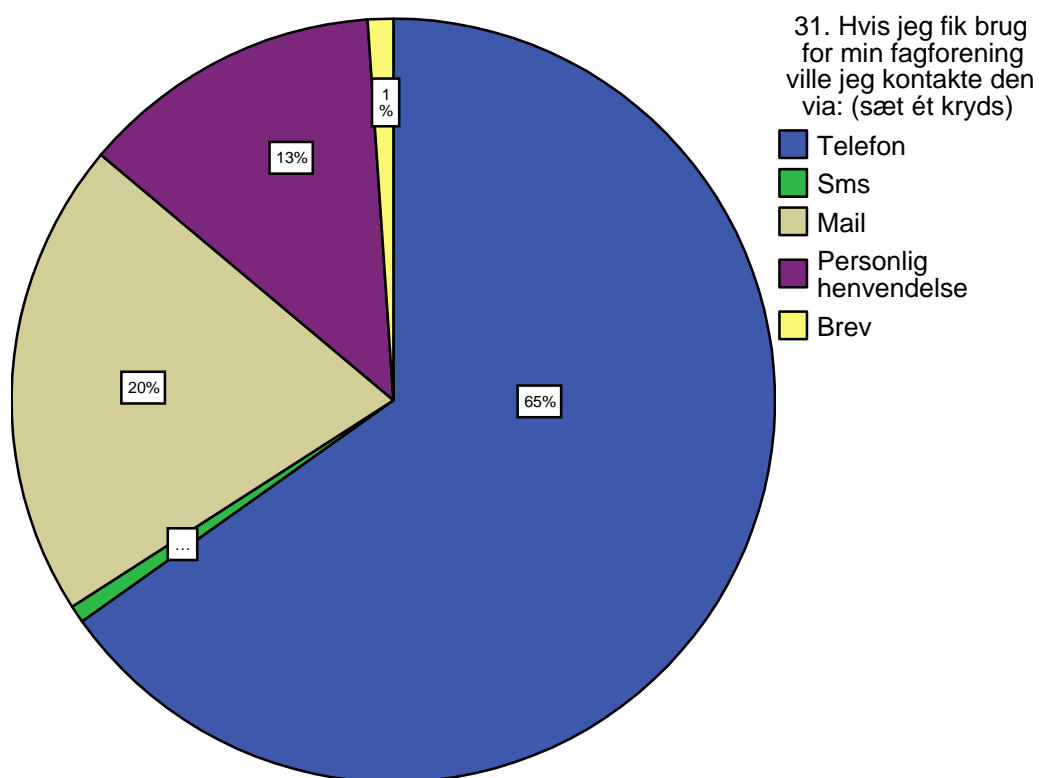
Nedenstående lagkagediagram viser de unges præferencer ved kontakt til fagforeningen. På spørgsmålet **Hvis jeg fik brug for min fagforening, ville jeg kontakte den via ...** har 65 % angivet telefon som deres foretrukne kontaktform. Hernæst angiver 20 % mail. sms er den kontaktform, der er færrest, der vil benytte (0,73 %), måske fordi flere unge understøtter, at personlig relation til fagforeningen er vigtig:

Hvis jeg skal betale til en fagforening, forventer jeg at ...

"Hvis jeg skal være medlem, forventer jeg, at fagforeningen ringer måske en gang om året og hører, hvordan det går" (Dreng, 19 år)

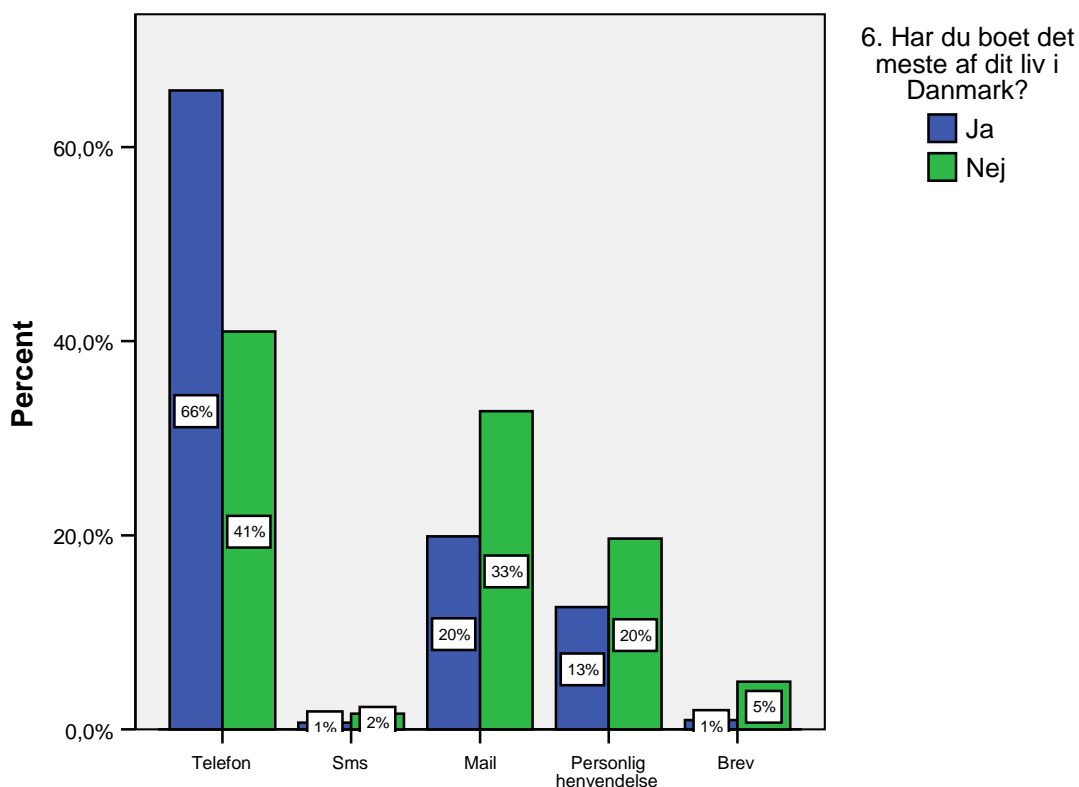
"Det er vigtigt, at man kan have tillid til sin fagforening, og at det ikke er sådan, når man ringer, at de er skide ligeglade med en." (Pige, 14 år)

Disse og mange andre respondenter skriver i de åbne spørgsmål, at det er vigtigt, at fagforeningen viser en interesse i medlemmerne, for eksempel ved at være nærværende og imødekommende i telefonen.

Figur 15: Hvis jeg fik brug for min fagforening ville jeg kontakte den via:

Der er ingen signifikant forskel på piger og drenges foretrukne kontaktform. Det er der til gengæld, hvis man kigger på, hvordan kontaktformerne er fordelt hos de unge med anden etnisk oprindelse end dansk - særligt hos den gruppe af unge, der ikke har boet i Danmark hele deres liv. Her foretrækker 41 % af de unge, der ikke har boet i Danmark det meste af deres liv, at kontakte fagforeningen via telefon. En større andel af disse unge vil benytte mail og personlig henvendelse end de unge, der har en dansk oprindelse, hvilket kan have noget at gøre med at, det kan være vanskeligt at tale i telefon, hvis man oplever sproget som vanskeligt. Således foretrækker 33 % mail og 20 % personlig henvendelse. Hvis den samlede gruppe af unge med anden etnisk oprindelse end dansk sammenlignes med unge med dansk etnisk baggrund, er der ingen signifikant forskel på den foretrukne kontaktform.

Figur 16. Hvis jeg fik brug for min fagforening ville jeg kontakte den via: (sæt ét kryds)

I relation til rekruttering af de unge med anden etnisk oprindelse end dansk, der har boet ikke har boet i Danmark i hele deres liv, kan det være en fordel at anlægge en kommunikationsstrategi, der gør det let for de unge at kommunikere pr. mail. Gruppen fremhæver yderligere, at muligheden for at møde en HK-repræsentant personligt er vigtig – noget som også forudsætter, at de unge ved, hvor de konkret skal henvende sig. Fælles for disse unge og de unge, der har boet i Danmark hele deres liv er, at stort set ingen ønsker at kommunikere med deres fagforening over sms eller brev. Som vi tidligere hørte, er det vigtigt for de unge at forstå, hvad det handler om, og at blive mødt med respekt og anerkendelse, hvilket måske i højere grad lader sig gøre ved en telefonisk henvendelse.

Dette stiller høje krav til HK-medarbejderen. Kommunikationen af den service og hjælp, som fagforeningen yder, må være enkel og tydelig. De unge skal mødes som ligeværdige, og føle sig inviterede.

I det åbne spørgsmål **hvis jeg skal betale til en fagforening, forventer jeg**, pointerer flere af de unge, at de ønsker personlig rådgivning og personlige henvendelser. For eksempel nævner en respondent, at det er irriterende at få fællesmail, og at hun i stedet foretrækker at blive hjulpet personligt. Forventningen til fagforeningen, som en der støtter og hjælper, er

nærværende for mange af de unge, og ikke mindst nævner flere fagforeningen som én, der er nærværende på pletten, når behovet er der.

Afrunding

De unge er meget enige i, at fagforeningers kerneområder er ansættelse og lønforhold, samt at fagforeningen kan hjælpe, hvis man bliver behandlet dårligt på sit arbejde. Derimod mener de unge ikke, at man kan bruge en fagforening til mere uddannelses- og karriererelaterede spørgsmål som for eksempel at få hjælp til at finde en praktik-, elev- eller læreplads eller at få karriererådgivning.

Som i det foregående kapitel er den personlige relation til fagforeningen i højsædet hos de unge. Flere af de unge lægger vægt på, at de ønsker personlig rådgivning og personlige henvendelser. Dette afspejler sig ligeledes, når de unge skal tilkendegive deres foretrukne måde at kontakte fagforeningerne på. Her angiver størstedelen, at de ønsker telefonisk kontakt, næst flest ønsker at kontakte deres fagforening pr. mail, mens en lidt mindre andel ønsker at møde en HK-repræsentant personligt. Stort set ingen af de unge ønsker at kontakte deres fagforening pr. sms eller brev. Med de unges ønske om en mere personlig relation til fagforeningerne in mente er det interessant, hvorvidt denne generation overhovedet er interesseret i informationer via for eksempel standardbreve og fællesmail.

Kapitel 5: De unges fremtidsdrømme

De unge befinder sig i begyndelsen af deres ungdomsliv. Alt taler for, at der går nogle år, før de står med en erhvervskompetencegivende uddannelse, etablerer et hjem og stifter familie. Blot for at nævne nogle af de parametre, som vi bruger, når vi måler, om et menneske befinder sig i ungdomsfasen eller er blevet voksen. I det følgende belyses de unge perspektiver på fremtiden. Vi kigger på, hvad der kendetegner deres forventninger til netop uddannelses-, familie- og arbejdsliv, og vil danne os et indtryk af, hvad de unge vil prioritere i deres voksenliv.

Ungdomslivet udspiller sig på forskellige niveauer og med forskellige perspektiver. Noget af det, der optager de unge rigtig meget, er uddannelse. Dette er også et spørgsmål, de unge typisk anskuer som noget individuelt, noget det er helt op til den enkelte at tage stilling til og forme. De oplever afklaringen med de mange valg, der går forud for, at de står med en kompetencegivende eksamen, som et meget personligt spørgsmål. Ikke mindst fordi de unge tillægger valget afgørende betydning både i forhold til deres identitet og så for, hvordan det vil gå dem som voksne (Katznelson og Pless 2007).

Hvad er det bedste job, du kan forestille dig?

”Svært at kunne sige, da vi er i et samfund, der udvikler sig hele tiden, og ved ikke, hvad tiden bringer.” (Dreng, 19 år)

Der er stadig unge med vilde drømme, men når vi i et åbent spørgsmål spørger til det bedste job, orienterer de sig i langt de fleste tilfælde mod sikre valg. Selvom det kan være vanskeligt at gennemskue, hvad det er, når alting hele tiden forandrer sig. Ved at rejse spørgsmål, der knytter sig til de unges forestillinger om uddannelse og fremtid, finder vi samtidig nogle svar på, hvor fagforeningen kan sætte ind i forhold til de unges behov.

Uddannelse

Hverken HG, HHX eller Teknisk Skole er erhvervskompetencegivende ungdomsuddannelser. Det betyder, at de unge står over for at skulle tage stilling til endnu et uddannelsesvalg. På spørgsmålet **ved du, hvad du skal efter din nuværende uddannelse** svarer 57 % ja. 43 % svarer nej, og blandt dem, der er uafklarede om fremtiden, er det omkring halvdelen (48 %), der oplever, at det er et problem, at de ikke ved, hvad de vil.

Er der andet¹, som kan hjælpe dig til at finde ud af, hvad du skal efter din nuværende uddannelse?

"Samtale med lærer, forældre og vejleder, så har man samlet personer, der kender en personligt og fagligt og kan muligvis hjælpe en bedst muligt!" (Pige, 16 år)

"Snak med mine forældre, er ikke interesseret i, at andre skal blande sig, når mine forældre kender mig bedst." (Pige, 17 år)

Traditionelt er vejledere, lærere og information om uddannelse og fag redskaber, der kan hjælpe de unge til at nå til en eller anden form for afklaring. Det fremhæver de unge både via faste og åbne svarkategorier. Kigger vi isoleret på de åbne svar, får vi yderligere nuancer. Samtale med familie og venner er et udbredt forslag blandt de unge, og argumentet er, at de *kender* de unge. Det skaber troværdighed set i forhold til for eksempel en lærer eller vejleder, som de unge måske synes kun har indblik i deres faglighed. En faglighed som nok er vigtig, men det personlige er for mange lige så vigtigt at tage i betragtning (Kofod 2004). Hvilket igen afspejler, den værdi, de unge tillægger karrierevalget: Det er ikke kun et job – det er en livsstil.

Ellers efterlyser de uafklarede unge praktisk formidling. De savner indsigt i, hvad det vil sige at have den ene eller den anden faglighed.

Er der andet, som kan hjælpe dig til at finde ud af, hvad du skal efter din nuværende uddannelse?

¹ Spørgsmål 18b: *Andet* (åbent svar) som supplement til: *en samtale med vejleder, lærer; informationsmateriale om uddannelser; praktik i virksomheder.*

”En søgemaskine hvor man kan ”teste” sig selv. For eksempel svare på, i hvor stor grad man vil have et arbejde udenfor, på kontor, mulighed for forfremmelse osv. Så man ud fra en masse spørgsmål kan finde nogle uddannelser, som vil passe godt til én.” (Pige, 19 år)

Uddannelsen giver dem en fornemmelse af, om det naturvidenskabelige, det merkantile eller noget helt tredje indholdsmæssigt får betydning for arbejdslivet inden for et bestemt fag. Men på skolebænken lærer de intet om rammerne for jobbet, karrieremuligheder osv. Hvorvidt en maskine kan give svaret på dette, må stå ubesvaret hen. Men pointen er også, at de uafklarede unge efterlyser information, ikke kun om uddannelserne, men også arbejdslivet efter eksamen.

I et samfund som det danske, hvor der er mangel på arbejdskraft, er der tilsvarende øget opmærksomhed på de unge og deres uddannelsesvalg. Og det er naturligvis bekymrende for både samfundet og de unge, at 43 % er uafklarede med deres uddannelsesvalg, og at knap halvdelen af disse oplever det som problematisk. ”At have en god uddannelse” kommer også ind på en tredjeplads, når de unge skal prioritere, hvad der er vigtigst for dem om 15 år; dette uddybes i afsnittet ”Det bedste”. De unge tillægger uddannelse og det senere arbejdsliv stor vægt, ikke mindst i relation til deres identitet.

Arbejdsliv

Unge betragter den gode uddannelse som vejen til det gode job og dermed et godt liv. (Kofod og Nielsen 2005). Samtidig giver de unges forestillinger om et fremtidigt arbejdsliv nogle svar på, hvilke krav de vil stille til arbejdspladsen. Vi har bedt de unge om at tage stilling til, hvad der er vigtigt for dem, når de skal vælge et fremtidigt job. Følgende seks kategorier var topscorere blandt både drengene og pigerne:

Hvad er vigtigt, når du skal vælge det arbejde, du skal have efter din uddannelse?

- Gode jobmuligheder/lav arbejdsløshed
- At der er godt sammenhold mellem kollegerne
- At arbejdet er godt betalt
- At jeg kan udvikle mig og få nye udfordringer
- At arbejdet ikke fylder det hele, men giver mulighed for fritid

- At det er noget, jeg brænder for

Det er udsagn, der dækker over alt fra meget personlige vilkår, som for eksempel udfordringer og interesse, til økonomisk tryghed/prestige og så familieliv, som for eksempel jobmuligheder, god løn og fritid. Det er også mange faktorer, der skal spille sammen, og muligvis kan de unge ikke få dem alle indfriet i et job, men de vil alligevel tjene som pejlemærker i karrierejunglen. De unge er ikke lønarbejdere i traditionel forstand. Arbejdet er lige så stor en del af deres liv som fritiden. Derfor skal det indholdsmæssige være i orden, hvis de skal trives på arbejdspladsen.

Følgende fire udsagn lå i bunden:

Hvad er vigtigt, når du skal vælge det arbejde, du skal have efter din uddannelse?

- At jeg kan gøre noget for andre
- At jeg ikke skal arbejde om aftenen og i weekenden
- At arbejdet giver høj status og prestige
- At jeg får et job med meget ansvar

Der er to forhold, der kendetegner de lavest scorende udsagn. For det første scorer de ikke lavt, på trods af at de er de lavest scorende. Samlet set tillægger hver tredje af de adspurgte unge udsagnene nogen eller stor betydning. Dernæst udmærker disse tre udsagn sig også ved, at kønsfordelingen er mere markant, end i de seks topscorere.

Pigerne vægter i højere grad end drengene at kunne gøre noget for andre, sammen med muligheden for at holde fri aften og weekend. Noget der peger på, at pigerne er mere socialt orienteret både på job og i fritid, i hvert fald hvis vi antager, at fritiden tilegnes familien. Drengene scorer højere end pigerne på prestige.

De betragtninger, som ligger til grund for de unges uddannelsesvalg, viser sig tilsvarende, når de unge svarer på, hvad der er det bedste og det værste job, de kan forestille sig. For uddannelsen er jo i en eller anden forstand retningsgivende for, hvor på arbejdsmarkedet de

unge skal finde deres ben, når skolen ringer ud for sidste time, og de har bestået deres eksaminer.

Uddannelse og arbejdsmarked

De unge er alle i gang med en ungdomsuddannelse. Både HG, HHX og Teknisk Skoles hovedforløb på teknologi og kommunikation ligger alle indenfor HK's fagområder. Men fagligheden og det uddannelsesforløb, der venter de unge, når de har afsluttet forløbet, peger i forskellige retninger.

For HG eleverne og eleverne på Teknisk Skole gælder det, at de typisk fortsætter med en elevplads indenfor offentlig administration eller i det private erhvervsliv; finanssektoren, detailhandlen mv. For eleverne på HHX, vil det som for unge på de øvrige gymnasiale uddannelser være naturligt at søge optagelse på en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Disse orienteringer afspejler sig også i de unges udsagn om henholdsvis det bedste og det værste job, de kan forestille sig.

I spørgeskemaet inviterede vi de unge til åbent at fortælle, hvad der er det bedste og hvad der er det værste job de kan forestille sig. De går jo trods alt fortsat i skole, og den står endnu på både store beslutninger og hårdt arbejde inden de kan afslutte deres formelle uddannelsesforløb.

Det værste

I kategorien *det værste*, er der fire tendenser, der gør sig gældende. For det første tager de afstand til ufaglærte jobs, arbejdsløshed og aktivering.

Hvilket job er det værste, du kan forestille dig?

"Arbejdsløshed, ved det ikke er et job, men det er det, jeg er mest bange for at blive engang."
(Pige, 17 år)

Dette afspejler en stærk uddannelsesorientering og bevidsthed om, at vejen til det gode liv, går gennem en god uddannelse og et godt arbejde. Ligesom det for nogen kan være udtryk for bekymring om, hvorvidt de kan slå til i uddannelsessystemet.

Den anden tendens, der viser sig i de unges bud på det værste job, de kan forestille sig, er traditionelle HK-fagområder som supermarked/butik, kontor og bank. Det giver umiddelbart ikke mening. Men når vi kaster et blik på sammenfaldet mellem ungdomsuddannelse og så udmeldingen på det værst tænkelige job, er der rent faktisk et mønster. Det er nemlig de unge på HHX, der her melder ud. Og når man er i gang med en gymnasial uddannelse, drømmer man typisk om at fortsætte på en videregående uddannelse. En elevplads inden for HK-fagområdet er derimod ikke en prestigefyldt vej at betrede efter tre år i gymnasiet.

Dernæst er der en større gruppe, der tager afstand fra ansættelse i det offentlige. Noget der engang var lig med fast arbejde, pension og et godt liv. Konkret fremhæves social- og sundhedsfagene samt (folkeskole)lærere og pædagog.

Hvilket job er det værste, du kan forestille dig?

”Rengøring eller pædagog, eller folk der arbejder på plejehjem, de er alle dårligt betalt for et trælst arbejde.” (Pige, 17 år)

Denne markering bekræftes i Ugebrevet A4, hvor en meningsmåling blandt de 16-19-årige viser, at kun 6 % af de unge foretrækker den offentlige sektor, mens 47 % foretrækker den private sektor, og 42 % svarer, at de er ligeglade. I Ugebrevet A4 peges der på, at prestige – eller manglen på samme – er et problem inden for det offentlige. Noget der dels er forankret i virkeligheden, men også afspejler både konkrete sager, der har haft medier og politikeres bevågenhed, samt at unge er mere følsomme over for netop det image, der knytter sig til de forskellige sektorer (Ugebrevet A4, 16. april 2007). Det er naturligvis bekymrende. Ikke mindst i et perspektiv, hvor store årgange står til at gå på pension inden for de nærmeste år samtidig med, at ungdomsårgangene er små og antallet af unge, der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, trods de seneste års uddannelsespolitiske tiltag, synes at ligge stabilt på omkring 21 % (Ugebrevet A4, 2005). Der er altså en markant uoverensstemmelse mellem behovet for kompetent arbejdskraft inden for den offentlige sektor og så de unges uddannelsesorientering.

De tre første tendenser knytter sig specifikt til et fag. En fjerde tendens afspejler, at rammerne og vilkårene for det arbejde, de skal udføre, skal være i orden. De er optaget af temaer som

rutine, stress, arbejdsmiljø og -tider. Her er det værste, de unge kan forstille sig, ikke forbundet med et bestemt fag. Det handler i højere grad om forudsætningerne for at gå på arbejde og vilkår, som kan tage glæden fra dem, selvom det faglige er i orden.

Det bedste

Vi har bedt de unge om både at svare på, hvad de skal, når de afslutter deres ungdomsuddannelse (lukket kategori) samtidig med, at vi har inviteret dem til at svare åbent på, hvad det bedste job, de kan forestille sig, er. Når de unge i det følgende sætter ord på, hvad det bedste job, de kan forestille sig, er, er der ligesom i *det værste* job, nogle temaer og tendenser, der gør sig gældende. De unges valg og drømme præsenteres i fem forskellige temaer, der udspringer af de åbne svar, suppleret med de valg, som de forestiller sig at træffe.

For det første er der de vilde drømme og de sjove bemærkninger. Her er der nogle maskuline forbilleder i det nationale som internationale erhvervsliv, der gør sig gældende, og skulle stillingerne som leder af Mærsk, Microsoft, Brøndby I.F. eller FCK blive ledige, er der ganske mange drenge på de merkantile ungdomsuddannelser, der gerne påtager sig hvervet. Eller i hvert fald drømmer om et liv i en branche, der er stærkt behæftet med prestige. I modsætning til for eksempel den offentlige sektor. Det er nok ikke så realistiske drømme. Men de blev trods alt bedt om at skrive det *bedste* job, de kunne forestille sig. Og det har de så gjort.

Fag, der knytter sig til netop de merkantile uddannelser og traditionelle HK-fag, er en anden stærk tendens. Detailbranchen, kontor og bank har en rigtig høj score. Det svarer også overens med de unges udmelding på, hvad de konkret skal, efter endt ungdomsuddannelse, hvor 44 % af pigerne og 33 % af drengene ønsker en elev- eller læreplads. En anden tendens, der gør sig gældende, er, at de unge, hvis far har en folkeskole som højeste uddannelse, i højere grad end andre unge drømmer om at få en elev- eller læreplads (48 %). I udmeldingen om *det værste job* var det HHX'erne, der fremhævede disse fag, hvorimod HG'erne kan se sig selv som ansat inden for disse brancher. Hvilket i modsætning til de vilde drømme fortæller om en stor gruppe unge, for hvem der er sammenhæng mellem valg af ungdomsuddannelse og så ønskerne for fremtiden.

HHX'erne orienterer sig typisk i retning af de mellemlange og de videregående uddannelser. Advokat, politi, lærer og sygeplejerske fremhæves af en tredje gruppe som fag, de gerne vil beskæftige sig med, hvis de får muligheden. Der findes altså unge, som trods debatten om prestige og løn i det offentlige, ønsker at uddanne sig inden for fag, der typisk fører til ansættelse her. Samtidig er politi og sygeplejerske fag med skiftende arbejdstider, hvilket en gruppe unge også tydeligt fremhævede som negativt, da de satte ord på det værste job. Ca. en tredjedel af både pigerne og drengene ønsker at tage en videregående uddannelse. Når vi sætter de unges fremtidsplaner og uddannelsesønsker i forhold til forældrenes uddannelsesbaggrund, er der også nogle signifikante tendenser. Unge, hvis far har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, nærer således i højere grad end andre unge et ønske om at

tage en videregående uddannelse (36 %). Omvendt er der 23 % af de unge, hvis far har en ungdomsuddannelse som højeste uddannelse, der drømmer om en mellemlang eller videregående uddannelse. Disse tal bekræfter faktorer og tendenser, som tilsvarende undersøgelser har konkluderet. Nemlig, at de unges uddannelsesorienteringer påvirkes af forældrenes faglighed (se for eksempel Pless og Katznelson 2007:30) – hvilket altså også er tilfældet for unge på de merkantile ungdomsuddannelser.

I en fjerde kategori har vi de selvstændige og lederjobbene.

Hvilket job er det *bedste*, du kan forestille dig?

”Noget godt betalt, hvor jeg kan udnytte mine kompetencer.” (Dreng, 18 år)

Eller

”Noget med meget ansvar. En højere stilling end normalt.” (Pige, 18 år)

De fremhæves både med forventning om, at der er god økonomi i sådan en stilling. Men muligheden for selv at sætte dagsordenen er også et gennemgående tema. Det kan måske fremstå en smule luftigt, men det afspejler også en ungdomsgeneration, hvor mange befinder sig skidt i klassiske arbejdspladshierarkier og derfor stiller krav om indflydelse og medbestemmelse i deres jobsituation. De vil gerne vise, hvad de duer til – og honoreres for det.

I den sidste kategori afspejler de unges svar, ligesom udmeldingerne til det værste job, de ydre omstændighederne for at trives med et fag. Interessen, lysten og det at brænde for et fag fremhæves som centralt for det bedste job, de unge kan forestille sig. Også fleksibilitet og gode kolleger falder inden for denne kategori:

Hvilket job er det *bedste*, du kan forestille dig?

“Et job med mange muligheder udfordringer, tid til familie, tage ansvar og have et godt sammenhold med kollegerne samt også et job, som kan give nogle gode penge, så jeg kan forsørge min kommende familie.” (Dreng, 16 år)

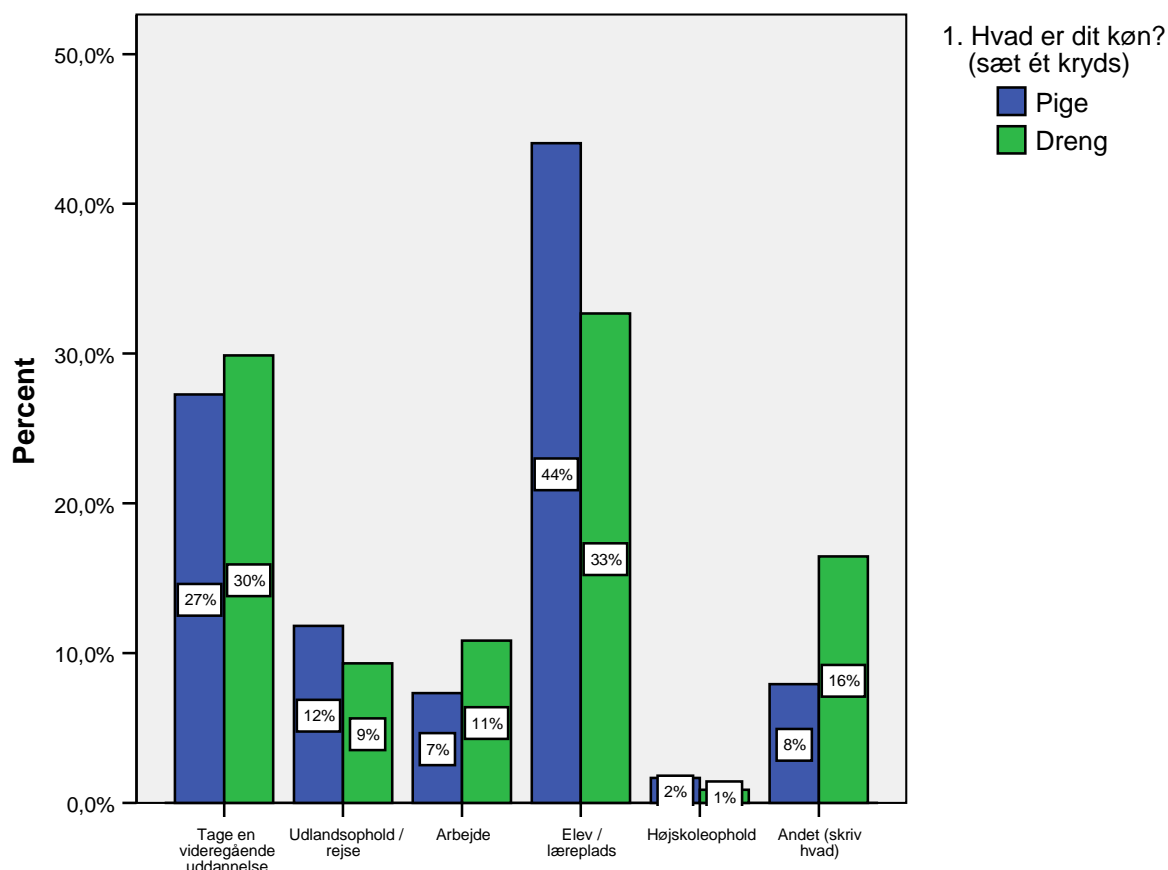
I morgen og om 15 år

I spørgsmålet om fremtid, har de unge også valgt, hvilket af 16 udsagn, de finder er mest vigtigt om 15 år. Her listes alt fra at rejse rundt og opleve verden, et godt helbred og venner til materielle værdier. Over halvdelen har sat kryds ved “at have sin egen familie”, og på anden pladsen følger “at have et interessant arbejde”. På tredjepladsen skilles drengene og pigerne. Pigerne synes, at det vigtigste er at have en god uddannelse, mens drengene prioriterer penge. Dette stemmer overens med det kønsskæve uddannelsesbillede, hvor pigerne i højere grad end drengene uddanner sig længere, mens drengene prioriterer erhvervskompetencegivende uddannelser, der er kortere og giver hurtig adgang til penge (Statistikbanken 2005).

Familie, arbejde og uddannelse/penge udgør således Top 3 over det mest vigtige. Almindelige værdier, som mange voksne sikkert også kan nikke genkendende til. Det mindst vigtige om 15 år er fest, natur og foreningskulturen. Når spørgsmålene opstilles med en bunden opgave med ét valg, betyder det naturligvis, at der vil være mange utilsigtede fravalg, som ikke nødvendigvis afspejler en negativ holdning til udsagnet. Men det fremstår ikke desto mindre logisk at nedprioritere festaktiviteter, hvis man forventer at have stiftet sin egen familie som 32-årig.

Foreningskulturen, som fagforeningerne jo i en eller anden forstand hører til, har også ringe tilslutning. En tendens der er blevet mere tydelig i årene omkring årtusindskiftet. De unge identificerer sig ikke med den type fællesskaber. De forbinder disse aktiviteter med en statisk voksenkultur, der står i modsætning til det udviklingskrav, de unge sætter så højt, ikke kun i arbejdslivet, men også i fritiden. De unge følger tidens tendenser i arbejdslivet og vil udfordres. For dem er jobbet ikke kun vejen til at forsørge sig selv. Det er halvdelen af deres vågne tid, og de prioriterer at trives her ligeså vel som i fritiden.

Det fremgår ikke af de åbne svar, men af de lukkede kategorier, hvad de unge regner med, de skal efter HG, HHX eller Teknisk Skole.

Figur 17. Hvad regner du med at gøre, når du er færdig med din uddannelse? (sæt ét kryds)

Lidt flere drenge ønsker at starte direkte på en videregående uddannelse, mens flere piger vil ud at rejse efter endt ungdomsuddannelse. Der er dog lidt flere piger på HHX, der ønsker at starte på en videregående uddannelse end drenge. 44 % af pigerne ønsker en elev- eller læreplads, mod kun 33 % af drengene. Det er her HG-pigerne, der trækker tallet op, da tallet for de piger og drenge, der ønsker en elev- eller læreplads efter endt uddannelse, er ens på HHX. Flere drenge end piger ønsker at bevæge sig direkte ud på jobmarkedet (11 %). 16 % af drengene har sat kryds ved kategorien "andet". Denne kategori dækker især værnepligt og militæruddannelser, men også unge, der ønsker at tage en anden – ikke videregående - uddannelse efter endt ungdomsuddannelse. Dette kan for eksempel være en ung, der har taget en HHX og ønsker at tage en erhvervsuddannelse herefter.

Afrunding

De unges fremtidsdrømme peger i flere retninger, og der er mange faktorer, der skal gå op i en højere enhed, før de unge har nået deres mål. Og det er grundlæggende vigtigt for dem at få en god uddannelse, da det i deres selvforståelse baner vejen til det gode job og det gode

liv. Her er de unges uddannelsesorientering slående. Ufaglærte jobs og overførselsindkomst står nederst på ønskelisten.

De unge skal træffe et valg om erhvervskompetencegivende uddannelse, og de fleste er afklarede. Blandt dem, der er afklarede, vil knap 40 % fortsætte med en elev- eller læreplads og knap 30 % fortsætte på en videregående uddannelse. For de uafklarede gælder det, at de efterlyser personlig rådgivning fra dem, der kender dem (venner, familie), samt mere konkret information om det arbejdsliv, som venter efter endt uddannelse. Og netop hverdagen på en arbejdsplads skal give plads til både individuel udvikling og mulighed for ansvar og prestige.

Hvad angår det værst tænkelige job og så drømmejobbet, er der nogle markante sammenfald, for eksempel ansættelse i det offentlige. Det fremhæves både som det værste job, de unge kan forestille sig. Samtidig med at HHX'ernes melder positivt tilbage på job som politibetjent, sygeplejerske og lærer. For HG'erne gælder det, at de orienterer sig mod de merkantile uddannelser og traditionelle HK-fag.

Afslutningsvis gør de unge også klart, at uddannelse og faglighed ikke kan stå alene. Rammerne og vilkårene for arbejde skal også være i orden, hvis de skal trives. Interesse, lyst og det at brænde for sit fag fremhæves som et skærende punkt for en generation, der ikke identificerer sig med arbejdspladshierarkier, men vil have ansvar og honoreres individuelt for det.

Kapitel 6: Det 21. århundredes unge

Unge og velfærdsværdier

Vi omtaler ofte nutidens unge som nogen, der er egoistiske, og som først og fremmest tænker på sig selv og egne behov. Vi har i nærværende rapport også fremhævet, at de er individualister. Så meget taler for, at vores samfund ikke kan regne med de unge, når det handler om de kollektive løsninger, der udgør byggestenene i vores velfærdssamfund. Hvis det er tilfældet, at de unge vender disse fællesskaber – for eksempel fagforeningerne – ryggen, vil det få store konsekvenser for morgendagens samfund.

Det danske samfund hviler nemlig på nogle særlige demokratiske værdier. Forskellige organisationer er opstået og har udviklet sig gennem 150 år. Og disse organisationer har vundet naturlig tilslutning og støtte fra borgerne afhængigt af strukturelle og kulturelle forhold. For eksempel har landbokulturen stået fadder til højskolen og et blomstrende idrætsforeningsliv, og bykulturen blev med industrialiseringen arnested for fagbevægelsen. I takt med, at det moderne industrisamfund har udviklet sig, er forskellen på land og by så småt blevet udvisket, og (interesse)organisationerne er i dag mere kulturelt end regionalt og geografisk forankrede. Men det er ikke kun organisationernes vilkår, der har forandret sig. Også ungdomskulturen opleves af mange som mere selvtilstrækkelig end nogensinde før. For eksempel slutter de ikke naturligt op om organisationerne, der ellers har tradition for at varetage kollektive interesser.

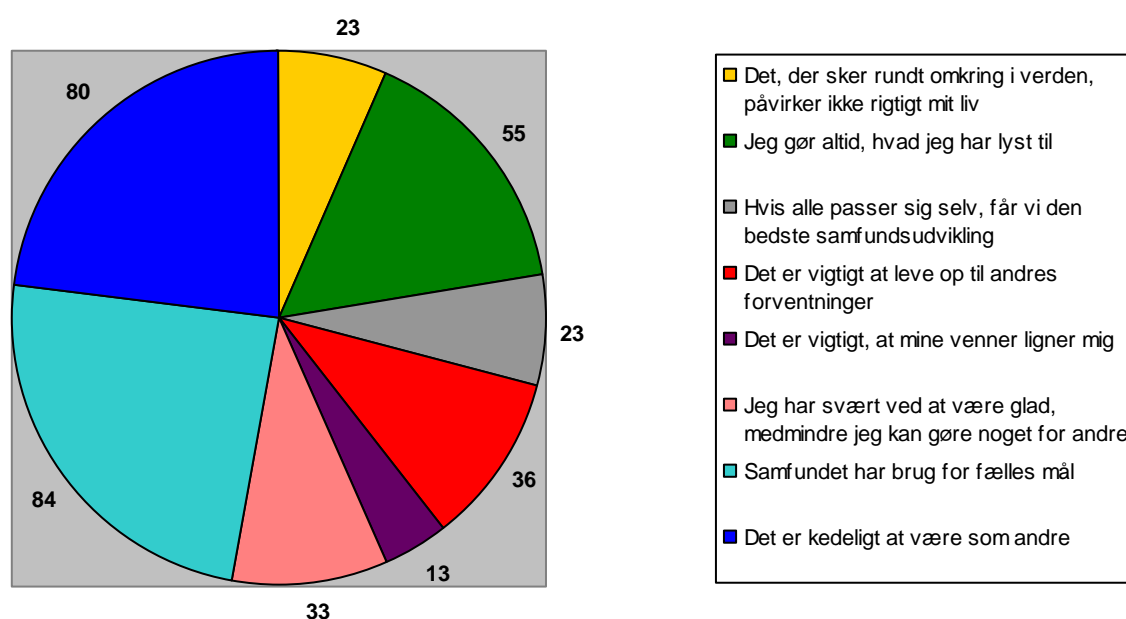
Men spørgsmålet er, om de unge rent faktisk ønsker at lægge afstand til de kollektive værdier, som det danske samfund bygger på. Vi har derfor rejst en række spørgsmål, som i hvert fald kan angive nogle pejlemærker, når det handler om at afkode i hvilket omfang eller på hvilken måde, de unge er individualister.

Den svenske tænketank Kairos Future hævder, at der findes to typer af individualisme. Hvis individualisme stilles overfor kollektivismen, så er der tale om individets relation til samfundet. Hvis individualisme stilles overfor konformisme, så er der tale om personlige relationer (Lindgren 2005).

Kairos Futures pointe er, at den samfundsmæssige individualisme og den personlige individualisme hverken er hinandens forudsætninger eller modsætninger. At man sagtens kan være individualist på det personlige niveau, samtidig med, at man tilslutter sig kollektive målsætninger på det samfundsmæssige niveau. Vi har undersøgt de unges orienteringer netop

for at finde svar på, hvilken type individualister de unge på de merkantile ungdomsuddannelser er. Og ikke mindst med henblik på at finde ud af, om det at være individuelt orienteret er det samme som, at frasige sig det kollektive ansvar og de fordele, der følger – for eksempel velfærdssamfundet.

Nedenstående lagkagediagram viser de unges betydningstilskrivning af udsagn, der mere eller mindre entydigt knytter sig til henholdsvis **individuel kollektivism** og **individuel konformisme**.

Figur 18: Er du enig i følgende udsagn? (sæt ét kryds pr. udsagn)

Flertallet af de unge er enige i, at **samfundet har brug for fælles mål** samtidig med, at de tilkendegiver, at **det er kedeligt at være som andre**. Det er ikke udfoldet, hvad udsagnet "fælles mål" dækker over. Ikke desto mindre afspejler de unges svar en orientering mod det kollektive. Når det handler om at være som andre, så tager de unge afstand og markerer, at det er kedeligt. De oplever sig selv som individer og vil mødes som sådan. Også af det samfund, som har **brug for fælles mål**. Det fælles er således noget overordnet samfundsmæssigt, som ikke står i modsætning til, at de er individer på det personlige plan.

Kigger vi på udsagnet med den tredjestørste tilslutning – **jeg gør altid, hvad jeg har lyst til** – er der også tale om det udsagn, hvor uenigheden er mest markant: 55 % er enige, mens 45 % er uenige. Det er også et vanskeligt spørgsmål at tage stilling til. På den ene side fordi det man har lyst til, ikke altid er en mulighed, og da slet ikke, hvis der er opstillet **fælles mål for samfundet**. På den anden side er ungdomskulturen eksponent for vigtigheden af at skille sig ud. Unge tager afstand fra det konforme.

Kollektive individualister

23 % af de unge er enige i, at **det der sker rundt omkring i verden, påvirker ikke rigtig deres liv**, mens flertallet er uenigt. Lad os vende den på hovedet: 77 % af de unge mener altså, at deres liv bliver påvirket af, hvad der foregår i verden omkring dem. Det er altså ikke deres personlige univers alene, der tegner sig for, hvordan de trives. De føler sig påvirkede af samfundsmæssige begivenheder. Samme mønster tegner sig i forhold til udsagnet **hvis alle passer sig selv, får vi den bedste samfundsudvikling**. 23 % er enige, mens flertallet er uenigt, hvilket antyder, at vi her har 77 %, der mener, at det tjener samfundsudviklingen at involvere sig.

Disse udsagn vidner om, at de unge i et samfundsmæssigt perspektiv har blik for noget andet end sig selv. Nok er de vokset op med frihed, valg og traditioner i opløsning, men de fastholder et ønske om, at større samfundsmæssige problemstillinger ikke kan overlades til den enkelte, men derimod er noget, som vedkommer fællesskabet. Når det så handler om spørgsmål, der mere direkte peger på dem selv, efterspørger de rummelighed og tolerance.

36 % er enige i, at det er **vigtigt at leve op til andres forventninger**, og 33 % er enige i, at det er **svært at være glad, medmindre de kan gøre noget for andre**. Vender vi disse to udsagn på hovedet for at finde ud af, hvad flertallet mener, lægger 64 % ikke vægt på andres forventninger og 67 % kan sagtens trives uden at gøre noget for andre. Udsagnene tegner sig for en stærk individualisering, hvor det er tilladt at skille sig ud, gå sine egne veje og sætte egne behov over andres. En tendens der også afspejler sig i, at 87 % ikke lægger vægt på, om vennerne ligner dem selv.² Netop i relation til personlige spørgsmål bliver individualiseringen særlig stærk. Men den handler om at være individuel, at skille sig ud og blive mødt som noget særligt, mere end selvtilstrækkelighed. Hvilket er en vigtig pointe. Det er altså muligt at være individualist på det personlige plan, samtidig med at man har en kollektiv indstilling til samfundsspørgsmål (Lindgren 2005).

² 13 % svarer **det er vigtigt at mine venner ligner mig**.

Unge udfordringer

De unge i det 21. århundrede melder sig ikke ind i en fagforening for andres skyld, eller fordi de identificerer sig solidarisk med en bestemt samfundsgruppe eller faggruppe. Medlemskabet skal fremstå relevant for den enkelte (Nielsen 2002). Det står helt centralt, at de unge vil tages alvorligt som enkeltpersoner. Og netop fordi det individuelle valg er så afgørende, så når fagforeningerne ingen vegne med tvang eller løftede pegefingre. Hvis de unge føler, at noget bliver dem pålagt, vil de med al sandsynlighed benytte først givne lejlighed til at løse sig af aftalen, for den er ikke indgået af frivillighedens vej, eller forankret i direkte relation til den unges arbejdsliv og hverdag.

Som et konkret eksempel på, hvor de unges krav om individualitet allerede udfordrer de traditionelle strukturer, kan nævnes strukturerne og vilkårene for lønforhandling. De nye generationer på arbejdsmarkedet vil anerkendes for individuelle præstationer og for de kompetencer, de bringer ind på arbejdspladsen - og ikke for loyalitet og anciennitet, der hidtil har været markører for, hvad der kendetegner den gode medarbejder, og dermed hvad der honoreres (Nielsen 2002).

Der findes også en gruppe unge, som i praksis kan betegnes som superindividualister. Som aktivt vælger fagforeningen fra. Ikke som en midlertidig beslutning, de måske senere gør om, eller som et udtryk for uvidenhed. Men unge, der har tillid til, at de sagtens kan klare sig på arbejdsmarkedet uden en fagforening, der kan rådgive dem i lønforhandlinger, tjekke kontrakter, sikre efteruddannelse etc. Denne type unge vil være særdeles vanskelige at få i tale uanset, hvordan man som fagforening tilrettelægger sine ydelser, netop fordi deres erfaring med og tillid til, at de er i stand til at klare sig på egen hånd, er så stærk (Nielsen 2002).

Kapitel 7: Erfaringer og opmærksomhedspunkter

De fleste unge på de merkantile uddannelser trives med deres hverdag og deres uddannelse. Rigtig mange har også godt styr på, hvad en fagforening er, og hvad de forventer sig af et medlemskab. Samtidig er de vokset op i et samfund, som møder dem med mange valg og beslutninger. Og selv om de er individuelt orienterede, finder de fleste det meningsfuldt at tilhøre både større og mindre fællesskaber.

Samlet set er der nogle tydelige markører for, hvad der kendetegner de unge, der er medlem af en fagforening overfor dem, der ikke er. I det følgende samler vi disse markører som en række opmærksomhedspunkter, som måske kan bruges i bestræbelserne på at fastholde de nuværende unge som medlemmer og rekruttere nye.

- **Venner og dem man kender**

De sociale relationer, ikke mindst til deres jævnaldrende, viser sig som en central faktor, ikke kun for de unges generelle trivsel, men også for deres forhold til fagforeningerne. De er vigtige i skolen, ligesom de generelt er vigtige for, hvilke valg man træffer – herunder også til- og fravalg af faglig organisering. Kender man nogen, der har fået hjælp af en fagforening i en vanskelig situation, så husker man det. Konkrete oplevelser og fortællinger, der demonstrerer, hvad en fagforening kan yde i praksis, er med til at skabe en positiv holdning.

Spørgsmålet er derfor, hvordan fagforeningen får gjort de unges brug af personlig netværk til et aktiv.

- **Trivsel**

Flertallet af de unge, der har deltaget i undersøgelsen, trives udmærket. Men der findes et stigende antal unge, som har det svært i hverdagen. Unge der for eksempel kæmper med misbrugsproblemer, spiseforstyrrelser som anoreksi, bulimi eller overspisning, depressive tilstande eller uligevægt, der for eksempel giver sig udslag i cutting. Der er en del der har svært ved at skaffe sig velfungerende sociale relationer og det er et område hvor fagforeningen muligvis kan gøre en forskel

Det må afklares, om det er et anliggende for fagforeningen, at tage sig af trivselsforhold, der er betydning for unges uddannelses- og arbejdsliv.

- **Drengene kan selv**

Flere piger end drenge har meldt sig ind i en fagforening i forbindelse med ungdomsuddannelsen. Hvor piger i højere grad viser tiltro til fagforeningen, er drengene mere orienteret mod deres egen formåen, ligesom de typisk er mere karriereorienterede.

Det er vigtigt at overveje, om fagforeningen kan gøre noget særligt for at rekruttere og fastholde flere af drengene.

Unge der er født uden for Danmark

De fleste etniske unge orienterer sig stort set på linje med unge med dansk baggrund. Men for de etniske unge, der ikke har boet i Danmark hele deres liv er organiseringsgraden lavere, og de har f.eks. i højere grad end andre unge behov for kommunikation pr. mail eller ved personlig henvendelse. Vil man appellere til denne gruppe, må man som udgangspunkt synliggøre, hvad en fagforening er og kan og satse på en mere personlig kommunikation.

Det er vigtigt at fagforeningen overvejer om medlemmernes mulighed for kontakt kan forbedres.

- **Fritidsjob**

Flertallet af de unge uddannelsessøgende har fritidsjob, og undersøgelsen viser, at organiseringsgraden er højere for unge med fritidsjob. Dette skyldes formodentlig at fagforeningstilknytningen står i direkte relation til deres situation. Medlemskabet bliver konkret, og fagforeningens rolle på arbejdsmarkedet er synlig i det daglige.

De unges fritidsarbejde giver fagforeningen en særlig mulighed for at eksponere det meningsfulde i et medlemskab.

- **Karriereplanlægning**

For hver fjerde ung i undersøgelsen, synes det vanskeligt at træffe valget om den erhvervskompetencegivende uddannelse. Samtidig efterlyser de unge viden om, hvilket arbejdsliv deres uddannelse fører til. Der er således et udækket behov for karrierevejledning blandt en del af de unge – og det kunne fagforeningen muligvis bidrage med.

Fagforeningen bør overveje, om og hvordan den kan bidrage til at hjælpe de unge med vejledning om uddannelses – og erhvervs muligheder.

- **Fastholdelse af de automatiske og rekruttering af de uvidende**

Organiseringsgraden er høj blandt de uddannelsessøgende. En indsats med ungdomskonsulenter på skolerne kombineret med gratis medlemskab under uddannelse, er af afgørende betydning i denne sammenhæng. Men hvad sker der, når de unge står med eksamenspapiret i den ene hånd, og girokortet fra HK i den anden? Her foreligger en potentiel frafaldsproblematik. Og hvad med den andel af ikke-medlemmer, der enten har overvejet

medlemskab eller slet ikke tænkt på muligheden? Her foreligger et væsentligt rekrutteringsgrundlag. Hvis disse to grupper skal henholdsvis fastholdes og rekrutteres, kan man med fordel lade sig inspirere af nogle af de faktorer, der er vigtige for de unge, der har medlemskabet som et aktivt og bevist tilvalg.

Hvad kan fagforeningen gøre for i højere grad synliggøre kerneydelserne, for eksempel med udgangspunkt i konkrete og personlige fortællinger, som de unge kan identificere sig med.

Generelt er der meget, der tyder på, at fagforeningen står overfor en vigtig udfordring, der handler om at imødekomme de unges ønske om at blive opfattet som individer i et fællesskab. Det kunne for eksempel gøres ved, at fagforeningen inviterer de unge medlemmer til at være med til at diskutere de fælles mål; Det vil være med til at understrege det meningsfulde medlemskab, at de unge oplever, at de har medindflydelse på de overordnede målsætninger. – og det kan samtidig forbinde fagforeningens arbejde og målsætninger direkte med de unges arbejdsliv og hverdag i øvrigt.

Generelt er der ingen tvivl om, at de konkrete og positive erfaringer er den bedste ambassadør, når de unge skal rekrutteres og fastholdes. Her spiller synliggørelse og det personligt vedkommende en altafgørende rolle. Og der er masser af gode historier at tage af. Udfordringen bliver at trænge igennem det virvar af information de unge står midt i, fordi alle andre også prøver at fange deres opmærksomhed.

Referencer

Ulf Brinkkjær	HHX-elevernes habitus og livsstil
- en rejse i dannelse, liv og skole
Danmarks Pædagogiske Institut 2000
Ida Bering,
Jens Christian Nielsen
og Finn M. Sommer (red.)	Ude af trit – forandringer i arbejdsliv og fagforeningsuddannelse.
Roskilde Universitetsforlag 2000
Anthony Giddens	Intimitetens forandringer
Hans Reitzel 1994

- Erik Jørgen Hansen Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv
Hans Reitzel 2003
- Erik Jørgen Hansen En generation blev voksen
Socialforskningsinstituttet 1995
- Noemi Katznelson og
Mette Pless Unges vej mod ungdomsuddannelserne
- Tredje rapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til
ungdomsuddannelse og arbejde. Unge et år efter niende klasse
CeFU 2006
- Anne Kofod Vejledningens betydning på højskolerne.
CeFU i samarbejde med Foreningen af Folkehøjskoler i Danmark 2004
- Anne Kofod og
Jens Christian Nielsen Det normale ungdomsliv
CeFU 2005
- Mats Lindgren,
Bernhard Luthi,
Thomas Forth The MeWe Generation
What Business and Politics must know about the Next Generation
Bookhouse Publishing 2005
- Jens Christian Nielsen Ungdom, demokrati og fagbevægelse
- Ny (arbejder)ungdom & demokratiske lærerprocesser
Roskilde Universitetscenter 2002
- Jens Christian Nielsen Unge er nøglen til fremtiden
CeFU 2002
- Jens Christian Nielsen,
Andy Højholdt,
Birgitte Simonsen Ungdom & foreningsliv
- demokrati, fællesskab, læreprocesser
Roskilde Universitetsforlag, 2004

Flemming B Olsen	Har du lavet dine lektier i dag? Uddannelsesstyrelsen 2004
Pisa-undersøgelsen	Program for International Student Assessment 2003
Bo Wagner Sørensen Dina Højlund Madsen	Unge med en twist: etnicitet, køn og uddannelsesvalg Center for Ligestillingsforskning Roskilde Universitetscenter 2006
Danmarks statistik	Elever efter køn, uddannelse og tid 2005
Niels Henrik Hansen,	Hvad har de gang i? - en profilanalyse af Gentoftes unge Center for ungdomsforskning 2004
Ugebrevet A4	Lighed gennem uddannelse – hvordan er det gået? Arbejderbevægelsens erhvervsråd 2005
Ugebrevet A4	Unge drømmer ikke om offentlige job 16. april 2007